

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Klemen Veldin

Obrambni proračun in stanje pripravljenosti v oboroženih silah: primer Slovenije

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Klemen Veldin

Mentor: doc. dr. Erik Kopač

Obrambni proračun in stanje pripravljenosti v oboroženih silah: primer Slovenije

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

Za vso podporo pri študiju in pisanju magistrskega dela bi se rad zahvalil svojim bližnjim in prijateljem, predvsem moji Špeli, ki me je spodbujala in mi pomagala na tej poti. Hvala, ker ste verjeli vame.

Za vse napotke, predloge in komentarje pri pisanju magistrskega dela se zahvaljujem svojemu mentorju doc. dr. Eriku Kopaču.

Što više znoja v miru, to manje krvi v ratu.

(neznani avtor)

Obrambni proračun in stanje pripravljenosti v oboroženih silah: primer Slovenije

Slovenija zagotavlja sredstva, namenjena za svoj obrambni sistem, v obrambnem proračunu. Ta je močno odvisen od gospodarske moči države, saj se za obrambo namenja določen del proračuna. Z zadnjo svetovno gospodarsko krizo je Slovenija utrpela hud gospodarski udarec, ki ga je čutiti še danes. Zaradi varčevanja je država več let zapored močno krčila obrambni proračun. Tako je danes več kot 40 % manjši kot pred krizo. Ker se Slovenska vojska financira izključno iz obrambnega proračuna, ta pa se je močno zmanjšal, se je to začelo odražati na sami pripravljenosti vojske. Stanje pripravljenosti vojske merimo s pomočjo dejavnikov: osebja, opreme in usposabljanja. Zaradi takšnega zmanjševanja sredstev so začeli ti dejavniki trpeti, kar je vplivalo na zmanjšano sposobnost našega obrambnega sistema. Poročilo o stanju pripravljenosti je za delovanje v vojni ali krizi že tretje leto zapored ocenjeno kot negativno, ocena za delovanje v miru pa kot zadostno. Na oceno je močno vplivalo zmanjševanje osebja, stara in slabo vzdrževana oprema ter premalo usposabljanja. Vse to je posledica krčenja sredstev. Po dolgih letih zmanjševanja sredstev je državni vrh sprejel strateške dokumente, ki predvidevajo zelo majhno, vendar postopno zviševanje obrambnih izdatkov. Glede na stanje, v katerem se je SV znašla danes, pa bo potrebno zelo veliko časa in predvsem sredstev, da bo vojska spet postala sila, ki bi v primeru napada branila našo državo.

Ključne besede: obrambni proračuni, oborožene sile, stanje pripravljenosti.

Defence Budget and military readiness in armed forces: the case of Slovenia

Slovenia provides resources for its armed forces in the defense budget. This is highly dependent on the economic strength of the country because of a fixed part as % of GDP from the budget. The last global economic crisis hit Slovenia hard and the effect of a severe economic decline can be felt even today. To reduce costs, Slovenia has shrink the defense budget for more than 40% in compare to year 2008. Since the Slovenian army is financed exclusively from the defense budget, which was greatly reduced, the impact started to reflect on their own military readinness. Military readiness is measured through several factors: personnel, equipment and training. Due to such cuts, the all three factors began to suffer in efficiency, which resulted in a reduced ability of our defense system. The report of a state of military readiness for wartime operations or crisis is negative for the third year in a row, while rating for readiness in peace is sufficient. Readiness decrease because of the reduction of staff, old and poorly maintained equipment and insufficient training. All this is due to the shrinking resources. After years of cuts, the state leadership adopted strategic documents, which provide a very small but gradual increase in defense spending. Depending on the state in which it finds itself today, the army will require a lot of time and above all assets, for become a strong force again and that will be able to defend our country.

Keywords: defence budgets, armed forces, military readiness.

KAZALO

1	UVOD	8
2	METODOLOŠKI OKVIR	10
2.1	Raziskovalni cilji	10
2.2	Raziskovalno vprašanje	11
2.3	Relevantnost raziskovanja	11
2.4	Metode dela	12
2.5	Struktura	12
2.6	Temeljni pojmi.....	13
3	OBRAMBNI PRORAČUN IN GOSPODARSTVO	15
3.1	Struktura obrambnega proračuna.....	19
4	PRIPRAVLJENOST OBOROŽENIH SIL	21
4.1	Osebjje	23
4.2	Oprema	24
4.3	Usposabljanje.....	25
4.4	Pripravljenost oboroženih sil in obrambni proračun	29
5	OBRAMBNI PRORAČUN REPUBLIKE SLOVENIJE IN PRIPRAVLJENOST SLOVENSKE VOJSKE	32
5.1	Obrambni proračun v Republiki Sloveniji.....	32
5.2	Pripravljenost Slovenske vojske	36
5.2.1	Stopnje pripravljenosti v Slovenski vojski.....	37
5.2.2	Kriteriji, ki določajo pripravljenost	39
5.2.3	Pripravljenost enot za delovanje	39
5.2.4	Stanje pripravljenosti Slovenske vojske.....	41
5.3	Napoved za prihodnost	56
6	ZAKLJUČEK.....	59
6.1	Sklep in odgovor na raziskovalni vprašnji.....	61
7	LITERATURA.....	65
	PRILOGA.....	72

KAZALO GRAFOV

Graf 5.1: % BDP-ja, namenjen za obrambo držav članic zveze Nato za leti 2009 in 2016	33
Graf 5.2: % BDP-ja, namenjen za obrambo v Sloveniji od leta 2000 do 2015	33
Graf 5.3: Sredstva, namenjena za obrambo v Sloveniji od leta 2000 do 2015 v milijonih € ...	34
Graf 5.4: Struktura porabe sredstev, namenjenih sv, v %, za obdobje od leta 2011 do 2015 ..	35
Graf 5.5: Delež sredstev, namenjen za investicije v opremo in vzdrževanje obrambnega proračuna v Sloveniji, od leta 2010 do 2014.....	36
Graf 5.6: Predviden potek posodobitve obrambnega sistema v letih 2016 in 2017	51
Graf 5.7: Obrambni proračun in % BDP-ja, namenjen za obrambo od leta 2000 ter napoved rasti obrambnih izdatkov in % BDP-ja do leta 2020.....	57
Graf 5.8: Napoved spremenjene strukture obrambnih izdatkov od leta 2016 do 2020	58

KAZALO TABEL

Tabela 5.1: Število vojakov v SV glede na SOPR in dejansko stanje od leta 2011 do 2015 ...	43
Tabela 5.2: Starost vozil SV v letu 2015	45
Tabela 5.3: Strelska usposobljenost SV, skupno in posamično za leto 2015.....	46
Tabela 5.4: Realizacija vaj v letih 2014 in 2015, glede na načrte	47

SEZNAM KRATIC

BDP - Bruto domači proizvod

ECB - Evropska centralna banka

IMF - Mednarodni denarni sklad (*ang. International Monetary Fund*)

MO - Ministrstvo za obrambo

NATO - Organizacija Severnoatlantske pogodbe (*ang. North Atlantic Treaty Organization*)

OZN - Organizacija združenih narodov

RS - Republika Slovenija

SIPRI - Stockholm International Peace Research Institute

SOPR - Srednjeročni obrambni program

SPO - Strateški pregled obrambe

SV - Slovenska vojska

UMAR - Urad RS za makroekonomske analize in razvoj

VB - Velika Britanija

ZDA - Združene države Amerike

1 UVOD

Ključna sestavina vsake države je zagotavljanje obrambne sposobnosti in iz nje izhajajočih interesov ter ciljev, ki so zapisani v temeljnih listinah države. Obrambna sposobnost države mora omogočati uresničevanje teh interesov, saj s tem zaščiti temeljne vrednote države: neodvisnost, suverenost in ozemeljsko nedotakljivost, obrambne zmogljivosti, skupne interese naših zaveznikov znotraj organizacije Evropske unije (EU) in Organizacije Severnoatlantske pogodbe (NATO) ter mir in stabilnost v svetu, s poudarkom na JV Evropi (Obrambna strategija, 2012). Zagotavljanje obrambne sposobnosti države pa je v današnjem svetu na žalost vse pogostejše pogojena s sredstvi, ki jih država namenja za obrambo. Sredstva so zagotovljena v obrambnem proračunu, ki ga vlada sprejme in nameni za uresničevanje vseh zgoraj navedenih interesov. Obrambni proračun je celota sredstev, namenjenih tako za civilni kot vojaški del obrambe. Slovenski vojski (SV) je iz obrambnega proračuna namenjeno približno 70 % sredstev, ostala sredstva se razdelijo še za civilno obrambo ter za sistem zaščite in reševanja. Obrambni izdatki predstavljajo vse izdatke, izvedene s strani Ministrstva za obrambo oz. za obrambne aktivnosti. Vojaški izdatki so ožji pojem obrambnih izdatkov, saj zajemajo le sredstva, ki so namenjena vojski.

Vse države se ob vstopu v zvezo NATO zavežejo, da bodo za optimalno zagotavljanje svojih obrambnih zmogljivosti namenjale 2 % bruto domačega proizvoda (BDP). Kljub številnim obljubam držav, da bodo ta znesek zagotavljale, ga danes dosega zgolj 5 držav zavezništva: ZDA, Grčija, Velika Britanija, Estonija in Poljska (podatek za leto 2016). Blizu 2 % so še Latvija, Litva in Romunija, ostale države pa se bolj približajo 1 %, nekatere celo pod njim. Slovenija je po deležu BDP-ja, namenjenega za obrambo, med najslabšimi (0,97 % za leto 2016), po deležu obrambnih izdatkov, namenjenih za investicije in razvoj, pa zaseda zadnje mesto (K. H., 2017). Zadnja gospodarska kriza je pustila velik pečat na sredstvih, namenjenih za obrambo. Države so se začele odpovedovati velikemu delu obrambnih sredstev in jih namenjala za druga področja, predvsem za socialno varnost, spodbujanje gospodarstva in odplačevanje dolgov. Čeprav je kriza zmanjšala sredstva na vseh področjih, je obramba doživela enega najhujših udarcev, saj so se sredstva ponekod zmanjšala za polovico. Veliki rezi v obrambne proračune pa lahko pustijo dolgoročne, če ne celo trajne posledice v obrambnem sistemu. Zaradi zmanjševanja obrambnega proračuna so države veliko žrtvovale, predvsem v smislu zmanjševanja vojaškega osebja, oborožitvenih sistemov in zamud pri modernizaciji.

Zaradi zadnje gospodarske krize so se sredstva, namenjena za obrambo v Sloveniji, zmanjšala za skoraj 50 %, velika večina preostalega obrambnega proračuna pa se namenja le še za plače vojakov. Najpogostejša struktura obrambnega proračuna je delitev na plače zaposlenih, nakupe, vzdrževanje, opremo ter investicije in razvoj, vendar je pomemben predvsem odstotek, kakšen delež se za kaj namenja. NATO definicija pravi, da bi bilo idealno razmerje med temi 50:30:20, vendar vidimo, da je kriza močno spremenila tudi strukturo porabe, namenjene za obrambo, saj se idealnemu modelu ne približa skoraj nobena država. V Sloveniji je stanje še bolj alarmantno, saj se 81 % (podatek za leto 2015) nameni za plače vojakov, kar nas postavlja na prvo mesto med državami članicami, 18 % za vzdrževanje in nakupe, tako da skoraj nič ne ostane za raziskave in razvoj (Žerjavič, 2015).

Učinke zadnje svetovne gospodarske krize na obrambne proračune držav sem preučeval v diplomskem delu, tako da se bom v magistrskem delu osredotočil predvsem na to, kako je to zmanjševanje sredstev vplivalo na stanje pripravljenosti oboroženih sil. V zadnjih letih se je obrambni proračun krčil v takšnem obsegu, da je to začelo vplivati na samo delovanje oboroženih sil. Vse to pa se bo najbolj pokazalo na pripravljenosti oboroženih sil, saj rezi v plače, odhajanje kadra, zastarela oprema in zmanjkovanje zalog slabijo celoten obrambni sistem, ki pa mora biti v današnjem nepredvidljivem svetu ob vsakem trenutku pripravljen na morebitno grožnjo (Chinn, 2013).

Tema magistrskega dela je pomembna zaradi problematičnega stanja, v katerem se je znašla SV v zadnjih nekaj letih. Zmanjševanje obrambnega proračuna je močno vplivalo na njeno delovanje in načrte za prihodnost. Številne kritike in pozivi, tako s strani domačih kot tujih strokovnjakov, da SV v takšnem stanju ne bo mogla več dolgo delovati, ne pomagajo (Masten, 2016). Stanje pripravljenosti oboroženih sil je glavni pokazatelj trenutne zmogljivosti vsake izmed vojska. Pripravljenost določajo dejavniki, kot so popolnjenost enot s kadri in opremo, usposabljanje, stanje in sodobnost vojaške tehnike ter vzdržljivost delovanja, ki jo opredeljujejo zaloge. Glavna delitev pripravljenosti je delovanje v miru in delovanje v krizi ali vojni. Posodobitev nacionalnega varnostnega sistema je v spremenjenih mednarodnih varnostnih razmerah neodložljiva naloga. Naloga državne politike je, da najde pravo sorazmerje ukrepov za varen razvoj oz. za trajnejše gospodarsko okrevanje na eni in posodobitev sistema nacionalne varnosti na drugi strani (Mnenje predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja o stanju pripravljenosti Slovenske vojske, 2016).

Poročilo predsednika države, kot vrhovnega poveljnika oboroženih sil o stanju pripravljenosti SV, je zaskrbljujoče in se iz leta v leto poslabšuje. Že nekaj let zapored je stanje pripravljenosti vojske, za delovanje v krizi ali vojni, ocenjeno kot nezadostno. Slovenija je v zvezi NATO postala bolj breme, kot pa solidarna članica, ki prispeva svoj del h kolektivni varnosti. Po oceni vrhovnega poveljnika obrambnih sil Slovenija sicer ni neposredno vojaško ogrožena, vendar zaradi splošnega poslabšanja varnostnih razmer, ne moremo trditi, da grožnje ne obstajajo. Slovenija je trenutno varnostno bolj izpostavljena, saj so v sosedstvu EU in drugih članicah NATO okrepljeni teroristične grožnje in napadi, ker se poslabšujejo odnosi med zvezo NATO in Rusijo ter zaradi varnostnih razsežnosti humanitarne begunske in migrantske krize. Zaradi krhkih odnosov med Turčijo in Evropsko unijo je možnost velikega migrantskega vala, ki bi prečkal Slovenijo, zelo verjetna. Glede na podhranjenost policije bo po mojem mnenju vojska imela vedno večjo vlogo pri zagotavljanju varnosti na mejah, čeprav je v prvem migrantskem valu delovala le kot pomoč policiji z osebjem, opremo in logistiko (N. Š. K., 2016).

Srednjeročni obrambni program (SOPR 2016–2020) prvo postopno zviševanje izdatkov za obrambo načrtuje za leto 2017/2018, če ne bo prišlo do novega odlašanja. Predsednik vlade je generalnemu sekretarju zveze NATO na srečanju v Ljubljani leta 2015 zagotovil, da Slovenija ne bo več krčila sredstev za obrambo, v letu 2017 in kasneje pa se bodo ti izdatki začeli postopno zviševati, in sicer za 0,04 % BDP na leto (RTVSlo, 2015). SV že danes nujno potrebuje dodatna sredstva vsaj za tekoče delovanje. Dodatne naloge, ki so jih vojaki za omejen čas dobili konec lanskega leta, zaradi migrantskega vala pa kažejo na pripravljenost vojske, da kljub slabim ekonomskim razmeram ostaja predana svojemu poslanstvu (Slovenska vojska, 2015).

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Raziskovalni cilji

Posledice zadnje gospodarske krize se poznajo še danes, saj v Sloveniji sredstva, namenjena obrambi, ostajajo na zelo nizkem nivoju. Zmanjševanje obrambnega proračuna je močno vplivalo na delovanje SV in predvsem na strukturo stroškov. Poročilo o stanju pripravljenosti SV prikazuje slabo stanje v vojski, ki pa se z leti le še poslabšuje. Že nekaj let zapored je stanje pripravljenosti vojske za delovanje v krizi ali vojni ocenjeno kot nezadostno. Cilj magistrskega dela je nadaljevati raziskavo, ki sem jo začel v diplomskem delu, kjer sem preučeval učinke zadnje svetovne gospodarske krize na obrambne proračune držav. Takrat sem raziskoval

predvsem, kakšen je bil vpliv z ekonomskega vidika, kakšno je bilo zmanjšanje sredstev in kako se je to odražalo v proračunu. Sedaj pa me zanima, kako je to vplivalo na samo delovanje SV. Nenehno zmanjševanje obrambnega proračuna je še dodatno oslabilo že tako podhranjen obrambni sistem in ga pripeljalo na najnižjo točko od osamosvojitve naprej. Že v diplomskem delu sem izpostavil dvome o tem, kako malo sredstev se namenja za delovanje obrambnega sistema, v magistrskem delu pa bi rad to temo nadaljeval in jo še poglobil. Tako bom v magistrskem delu preučil, kakšna sploh je pripravljenost vojske in kako se razlikuje delitev na pripravljenost v miru in vojni ali krizi. Cilj magistrskega dela je skozi teorijo ugotoviti, kaj pomeni dobra pripravljenost oboroženih sil, nato pa to znanje aplicirati na modelu Slovenije, s čimer bom odgovoril na svoji raziskovalni vprašanji.

2.2 Raziskovalno vprašanje

R 1: Kakšen vpliv ima dolgoročno zmanjševanje obrambnega proračuna na stanje v oboroženih silah?

R 2: Kako lahko Slovenija v prihodnosti dvigne stanje pripravljenosti oboroženih sil?

2.3 Relevantnost raziskovanja

Relevantnost teme magistrskega dela se kaže v problematičnem stanju, v katerem se je znašla SV v zadnjih nekaj letih. Krčenje sredstev, namenjenih za obrambo, je oslabilo celoten obrambni sistem, ki s tako malo sredstvi težko učinkovito deluje in izpolnjuje vse svoje naloge. Številne kritike in pozivi, da SV v takšnem stanju ne bo mogla več dolgo delovati, ne pomagajo (Masten, 2016). Stanje pripravljenosti oboroženih sil je glavni pokazatelj trenutne zmogljivosti vsake izmed vojsk. Glavni dejavniki, ki določajo pripravljenost, so: popolnjenost enot s kadri in opremo, usposabljanje, stanje in sodobnost vojaške tehnike ter vzdržljivost delovanja, ki jo opredeljujejo zaloge. Glavna delitev pripravljenosti je delovanje v miru in delovanje v krizi ali vojni. Že dalj časa se vrstijo pozivi po popolni prenovitvi nacionalno-varnostnega sistema, ki je milo rečeno zastarel. V globalnem svetu, kjer so grožnje vedno prisotne in skoraj nemogoče v celoti preprečljive, je nevarno imeti zastarel sistem obrambe, ki je bolj ali manj sam sebi namen, v resni krizi pa bi po vsej verjetnosti odpovedal. Tako je utopično pričakovati, da bodo oborožene sile s polovico manjšimi sredstvi delovale tako učinkovito, kot bi drugače lahko. Obrambni sistem moramo posodobiti tudi na račun boljše pripravljenosti oboroženih sil, saj si Slovenija želi postati močnejši igralec v regiji Zahodnega Balkana. Zaradi nenehnih konfliktov med NATOM in Rusijo, skrhanimi odnosi med EU in Turčijo ter možnostjo velikega

migrantskega vala, si ne moremo privoščiti slabo pripravljenih oboroženih sil. Posodobitev nacionalnega varnostnega sistema je v spremenjenih mednarodnih varnostnih razmerah nujna naloga, vse do takrat pa bo naša učinkovitost padala. Državni vrh si mora, kot eno izmed prioritet, zastaviti čimprejšnjo rešitev krize, ki je nastala v našem obrambnem sistemu. Pomembno je predvsem posodobiti sistem nacionalne varnosti (zakon o obrambi je še iz leta 1994) in na novo začrtati pot, po kateri bo šla Slovenija. Zaradi hitro se spreminjajočega področja obravnavane teme bom uporabil časovnico do konca leta 2016, vmesne dogodke pa bom predstavil ob zagovoru dela.

2.4 Metode dela

V magistrskem delu bom uporabil več različnih metod proučevanja podatkov. Pomembni pri pisanju sta predvsem opisna metoda in analiza besedila, s katerima želim opisati, kako je sploh prišlo do stanja, v katerem smo. Zbiranje in interpretacija virov: osredotočil se bom na primarne vire, predvsem strateške nacionalno-varnostne dokumente, ki jih je sprejela Slovenija na tem področju (Obrambna strategija, Zakon o obrambi, Vojaška doktrina, Srednjeročni obrambni program). Sekundarni viri mi bodo pomagali zgoj pri razlagi teoretičnega dela, kjer bodo knjige in drugi strokovni članki v pomoč pri opisu definicij. Uporabil bom tudi konceptualno analizo, s katero bom ugotovil pomen določenih pojmov, ki mi bodo služili kot rdeča nit v magistrskem delu. S sekundarnimi viri bom poskušal dobiti širino iz del avtorjev, ki so to temo že obravnavali. Ker moja tema obravnava nedavne dogodke, pričakujem, da bom lahko vire uporabil zgoj v teoriji, kasneje se bom moral zanesti na lastno raziskavo, kjer bom izvedel intervjuje. Zato bom v analizi uporabil analizo statistik (podatki obrambnih proračunov in kvantitativni podatki pripravljenosti SV). V analizi bom s primerjalno metodo raziskovanja primerjal, različna mnenja med seboj in poiskal optimalno rešitev za stanje, v katerem smo. V empiričnem delu bom izvedel tudi strukturirane intervjuje z zaposlenimi v SV, saj bom tako najbolje odkril realno stanje.

2.5 Struktura

Magistrsko delo se bo začelo z uvodom, v katerem bom predstavil svojo temo in razložil resnost stanja, v katerem se je znašla SV v zadnjih letih. V drugem poglavju bom predstavil metodologijo magistrskega dela, od raziskovalnega cilja, raziskovalnega vprašanja, hipotez, do metod dela. Vsebinski del se bo začel s teoretičnim opisom o zmanjševanju obrambnega proračuna zaradi ekonomskih dejavnikov in vplivom, ki ga je ekonomska kriza pustila na obrambnem področju pri nas. Prav tako bom definiral, kaj je stanje pripravljenosti oboroženih

sil in kako se meri, saj bom analizo namenil prav temu vprašanju. V drugem delu bo sledila analiza trenutnega stanja SV, pri kateri si bom pomagal s poročili in drugimi javno dostopnimi podatki ter v nadaljevanju pregledal zakone za prihodnje obdobje (Srednjeročni obrambni program). Za boljši vpogled v trenutno resnično stanje v vojski, bom naredil nekaj intervjujev s pripadniki SV in v tem delu predstavil svoje ugotovitve. V zaključku bom predstavil rezultate analize in odgovoril na raziskovalno vprašanje ter v sklepu predstavil glavne ugotovitve ter podal določene predloge.

2.6 Temeljni pojmi

Obrambni proračun

- Po definiciji, ki jo je podala zveza NATO, se v obrambnem proračunu upošteva vsa sredstva za redne oborožene sile, vojaško pomoč državam, pokojnine vojakom in izdatke za civilno osebje. Izključujejo pa civilno obrambo in sredstva za veterane (NATO 2014).
- Definicija, kot jo poda Stockholm International Peace Research Institute (v nadaljevanju SIPRI) je zelo podobna definiciji mednarodnega denarnega sklada (v nadaljevanju IMF) in se rahlo razlikuje od definicije zveze NATO. Pravi, da so obrambni izdatki običajno večji od obrambnih proračunov držav, saj poleg redne vojske in rezerve sem štejejo še paravojaške enote, civilno obrambo in vojaško pomoč (SIPRI 2016).
- Definicija vojaške enciklopedije (v Zorko 2004, 7) opiše obrambni proračun kot predračun prihodkov in odhodkov oboroženih sil za tekoče leto. Obrambni proračun je del državnega proračuna, ki ga na predlog vlade sprejme državni zbor. Sam načrt proračuna oblikuje ministrstvo za obrambo, na podlagi usmeritev države, notranje politike, mednarodnega položaja, vloge vojske v družbi, programa razvoja in doktrine, oboroževanja in urjenja ter modernizacije. Ta definicija je zaradi svoje starosti (1971) najmanj razdelana in točna.

Obrambni izdatki

- Definicija zveze NATO, ki jo za svoje raziskave uporablja tudi baza SIPRI, v obrambne izdatke vključuje izdatke oboroženih sil, tudi za mirovne operacije, delovanje ministrstva za obrambo, paravojaške enote, vojaško pomoč drugim državam, raziskave in razvoj. Definicija vključuje pokojnine in socialne usluge za uslužbence ter izdatke za civilno osebje. Izključeni pa so stroški civilne obrambe in izdatki za pretekle vojaške aktivnosti, obresti in plačilo veteranom (SIPRI 2016).

- Skladno z NATO metodologijo obrambni izdatki RS vključujejo sredstva za financiranje obrambnega sistema (upravnega dela MO in SV), sredstva za vojaške pokojnine, ki jih Zavod RS za pokojninsko in invalidsko zavarovanje prejema neposredno iz državnega proračuna oziroma Ministrstva za finance, ter sredstva Urada Vlade RS za varovanje tajnih podatkov. Obrambni izdatki ne vključujejo sredstev, namenjenih Upravi RS za zaščito in reševanje ter Inšpektoratu RS za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami (SOPR).
- Obrambni izdatki po IMF so vsi izdatki obrambnega ali kateregakoli drugega ministrstva, namenjenega za vzdrževanje oboroženih sil. To vključuje opremo, zaloge, infrastrukturo, nabor, urjenje, selitev, prehranjevanje, oblačenje in nastanitev ter zdravstvene in druge storitve. Upošteva tudi paravojaške enote, vojaško pomoč tujim državam in plačilo mednarodnim organizacijam. Ne upošteva pa plač vojakov, sredstev za upokojene in veterane (IMF 2016).
- Definicija Organizacije združenih narodov (v nadaljevanju OZN) razdeli obrambne izdatke v tri skupine: 1. operativni stroški (izdatki za osebje: vojaško in civilno osebje in izdatki za delovanje in vzdrževanje: uporaba, popravila, zunanje storitve ter najem), 2. nakupi (oborožitveni sistemi, strelivo ter vozila) in gradnje (objekti za osebje, poveljstvo, zdravstvo, urjenje ter skladišča), 3. raziskave, razvoj, testiranje in ocenjevanje (OZN 2016).

Pripravljenost oboroženih sil

- Pripravljenost: zaradi nevarnosti je prebivalstvo v pripravljenosti, vojska je v strogi pripravljenosti, biti v stanju pripravljenosti v stanju, kot je določeno ob pričakovanju napada (SSKJ, 1985, str. 172).
- Pripravljenost je stanje, v katerem je človek sposoben izvesti določeno dejanje oz. akcijo. Povezuje se tudi z voljo človeka, da opravi določeno nalogo, s hitrostjo opravljanja in usposobljenostjo, da bo akcijo učinkovito opravil (Freedictionary, 2016).
- Pripravljenost je stanje, ki odraža sposobnost enote za izvajanje nalog. Odraža se kot sposobnost za alarmiranje in izvedbo mobilizacije, izvajanje ukrepov za pripravljenost ter za delovanje (Pravila službe v Slovenski vojski).
- Pripravljenost za delovanje je stopnja sposobnosti enote za izvedbo temeljnih nalog. Pripravljenost za delovanje je odvisna od stanja zmogljivosti, sposobnosti, premostljivosti, premičnosti in vzdržljivosti enote ter sistema poveljevanja in kontrole (Vojaška doktrina, 2006).

- Pripravljenost: zmožnost oboroženih sil za borbo in dosego zahtevanih nalog (Dictionary of Military Terms, 2017).

Podpojem: (vojaška) zmogljivost v kontekstu pripravljenosti oboroženih sil

- zmogljivost označuje sposobnost osebe, da lahko opravi določeno nalogo oz. razpoložljivost opreme in sredstev, ki je tisti trenutek na voljo za uporabo in služi za dosego cilja.
- Vojaška zmogljivost je zmožnost doseganja željenega učinka v specifičnem okolju delovanja. Opredeljujejo jo trije samostojni faktorji: pripravljenost oboroženih sil, trajnostne zmogljivosti in struktura sil (Dictionary of Military Terms, 1999).

3 OBRAMBNI PRORAČUN IN GOSPODARSTVO

Vojaška pripravljenost oboroženih sil je bila tema že velikega števila raziskav, zato se bom v magistrskem delu osredotočil bolj na stanje pripravljenosti glede na ekonomsko stanje in obdobje v katerem smo se znašli, ko je zmanjševanje obrambnega proračuna postalo že nekajletna stalnica. Ker je gospodarstvo in z njim povezano ekonomsko stanje države temelj za močan obrambni proračun, bom sprva opisal povezavo z obrambnim proračunom in z njim povezanimi obrambnimi izdatki države.

Obrambni sistem države je sestavljena celota, ki je zelo odvisna od njene gospodarske moči, dosežkov sodobne znanosti in zmogljivosti vojaške industrije. Ocena ogroženosti države vpliva na delež BDP-ja, ki je namenjen za obrambni sistem, tekoče vzdrževanje in stalno prilagajanje novim izzivom. Obrambni sistemi danes so kompleksni, togi in dragi, zato sredstva za njihovo delovanje vlagajo dolgoročno in postopno (Žabkar 1994, 982).

Kot opišeta Deger in Sen (v Kopač, 1999), obrambne izdatke uporabljamo za razlago različnih dimenzij mednarodne varnosti – obrambne, politične in ekonomske. S tem obrambni izdatki kažejo na povezavo med notranjim razvojem države in zunanjepolitičnimi cilji. Obrambni izdatki delujejo kot merilo, ki služi za primerjavo moči držav. Za daljše obdobje nam lahko pokažejo trende držav na obrambnem področju. S spremljanjem in analizo obrambnih izdatkov lahko ugotovimo prioritete in cilje politike. Pogosto so obrambni izdatki uporabljeni kot pokazatelj razdelitve stroškov, saj ekonomski učinki vplivajo na varnost države.

Geoffray Lamba (v Kopač 1999, 6) meni, da je poglavitni namen preučevanja obrambnih izdatkov ustvariti preprosto merilo, ki bi države po obdobjih razvrstilo glede na porabljena sredstva, ki jih države namenijo za obrambo. Pridobljeni podatki ne morejo točno določiti vojaške moči posamezne države, ampak služijo kot pomoč, koliko države za obrambo namenijo.

Obrambni izdatki niso uporabni za ocenjevanje varnosti ali vojaške moči, ampak le za ocenjevanje stroškov, ki jih ima določena država. Povezava med varnostjo in obrambnimi izdatki je tako zgolj posredna in ni točno določljiva. Na gibanje, višino in strukturo obrambnih izdatkov vplivajo številni dejavniki v različnih časovnih obdobjih. Prvo je varnostno okolje, ki zajema vpliv groženj in sodelovanje v zavezništvih. Sledijo legitimnost oblasti, vpliv vojaško-industrijskega kompleksa, vloga oboroženih sil v družbi ter strategija uporabe sil v sklopu notranjepolitičnih dejavnikov. Zadnji je sklop ekonomskih dejavnikov, ki govori o vplivu gospodarske rasti in inflacije na obrambne izdatke (Bizjak 1997).

Vojaški izdatki predstavljajo le del obrambnih izdatkov, saj zajemajo kakovostno in količinsko stran celotne vojaške aktivnosti neke družbe. V tem smislu so vojaški izdatki eden od kazalnikov pripravljenosti države za priprave, vzdrževanje in izpopolnjevanje njene vojaške sile, ki se izraža v denarju (Grizold 1987, 1666).

Razmerje med varnostjo in ekonomijo je v zadnjem obdobju vse bolj kompleksno, tako da ga danes lahko razdelimo na štiri sklope vprašanj: vpliv nacionalne obrambe na gospodarstvo, vpliv ekonomskih sprememb na nacionalno varnost, ekonomska državniška veščina in ekonomska varnost. To so štiri glavna vprašanja, ki so ključna za razumevanje odnosa med nacionalno varnostjo in ekonomijo (Kopač 2004, 24-26).

Kot je opisano v (Kopač 2004, 24-26) v javnosti prevladuje prepričanje, da ima vojska negativen ekonomski učinek, a stroka o tem nima jasnega mnenja. Obstajajo pa trije temeljni pogledi učinka obrambnih izdatkov na gospodarsko rast:

- Brez učinka: ni pomembne povezave med obrambnimi izdatki in gospodarsko rastjo (povezanost med obrambnimi izdatki in gospodarsko rastjo je odvisna od okoliščin in situacije ter ne sledi nekim splošnim zakonom, ki bi veljali za vse čase in kraje), tako ne moremo potegniti vzporednice, da vsaka vojaška akcija prinese določen negativen

oz. pozitiven ekonomski učinek. Po drugi strani je ta vpliv tako zanemarljiv, da ne moremo govoriti o vplivu na gospodarstvo.

- Negativen učinek: obrambni izdatki so breme za celotno gospodarstvo, kar se najbolj pokaže v gospodarski krizi, kjer se zaradi razporeditve sredstev vojsko tretira kot nekakšno nujno zlo. Ta pogled ima osnove v prerazporeditvi sredstev (maslo in topovi), sej če za neko področje namenimo določena sredstva, jih ne moremo tudi za drugo. Obrambni proračun naj bi tako črpal sredstva, ki bi bila v takratni situaciji bolj potrebna v drugem sektorju (investicij).
- Pozitiven učinek: strokovnjaki, ki zagovarjajo pozitiven učinek obrambe na gospodarstvo, tega upravičujejo predvsem z dodatnim povpraševanjem, povečanjem kupne moči in rasti domače proizvodnje ter zaposlenosti. Drugi vidik pa zagovarja tudi močno vlogo pri razvoju, še posebej pri modernizaciji, tehničnem razvoju in ustvarjanju narodove zavesti ter varnosti države.

Sredstva za nemoteno izvajanje nalog in doseganje ciljev vojska dobi v obrambnem proračunu. Za zagotavljanje zadostnih sredstev mora imeti država dobre gospodarske zmožnosti, ki bodo to podpirale. Ta finančna sredstva in predvsem njihova višina so močno odvisna od številnih dejavnikov in kriterijev, ki pa se spreminjajo.

Višina obrambnega proračuna je odvisna od več dejavnikov, ki jih v grobem razdelimo na varnostno okolje (grožnje nacionalni varnosti in članstvo v mednarodnih obrambnih organizacijah), notranjo politiko države (legitimnost oblasti, vloga oboroženih sil v družbi, razmerje med maslom in topovi, vojaško industrijski kompleks in prestrukturiranje oboroženih sil) in ekonomske dejavnike (vpliv gospodarske rasti in inflacije na obrambne izdatke). Ti dejavniki so najbolj splošni in veljajo za večino sodobnih držav (Kopač 1999).

Morda najpomembnejši dejavnik višine obrambnega proračuna predstavlja varnostno okolje. Sem spadajo grožnje nacionalni varnosti oz. sama ogroženost države, vključenost vojske v oborožene spopade, članstvo v mednarodnih obrambnih zaveznih, kolonialni interesi in potencialna grožnja državi. Država mora biti sposobna braniti svojo neodvisnost in suverenost, tako da bi v primeru grožnje močno povečala izdatke, saj mora ohraniti svoj obstoj. Sama grožnja nacionalni varnosti, ali le njihova zaznava s strani družbe, je glavni dejavnik za spremembe obrambnih izdatkov. Bolj kot je grožnja prisotna, večja bo zahteva po zviševanju obrambnih izdatkov (Kopač 1999).

Članstvo države v mednarodnih varnostnih organizacijah, kot so NATO, OVSE ali sama EU, pomembno vpliva na višino obrambnih izdatkov. Zavezništvo je bilo ustanovljeno kot sistem skupnega interesa in zagotavljanja kolektivne obrambe v odgovoru na zunanje grožnje (NATO 2014). Samo delovanje zveze NATO je financirano s strani njenih članic, tako da se ta sredstva zagotavljajo za nemoteno delovanje organizacije in iz nje izpeljanih misij. Države v NATO zavezništvu po eni strani za vojsko namenijo več, kot bi sicer, saj jih zaveza spodbuja, da za obrambne izdatke namenijo 2 % BDP-ja, ki ga mogoče pod drugačnimi pogoji ne bi.

Segment notranjepolitičnega dejavnika so strateška usmerjenost vojske, vloga oboroženih sil v družbi in javno mnenje o oboroženih silah ter zaupanje oz. legitimnost politike. Država v času gospodarske krize, kjer ni neposredne vojaške ogroženosti, ampak bolj notranje-socialna, začne zmanjševati sredstva, namenjena obrambi. Sredstva se tako z obrambnih dejavnosti preusmerijo na investicijsko usmerjene dejavnosti, ki pospešujejo rast (Kopač 2004, 24-26). Pomembno je tudi samo popolnjevanje vojske. Večina držav zahodnega sveta je opustila obvezno služenje vojske in uvedla profesionalno vojsko. Ključno je tudi pozitivno javno mnenje in naklonjenost javnosti vojski. Ob veliki podpori se bo zanje namenilo več sredstev, kot če družba do vojske nebi bila naklonjena. Tu se sicer v Sloveniji pojavi paradoks, saj SV v javnosti uživa zelo visoko podporo (po nekaterih anketah je celo prva med zaupanjem državnim organom), po drugi strani isti ljudje podpirajo zmanjševanje sredstev vojski oz. celo pravijo, da je vojsko treba ukiniti.

Zadnji, vendar za nekatere ključni dejavnik, ki določa višino izdatkov, je ekonomski, kamor štejemo predvsem gospodarsko rast BDP-ja in inflacijo. Teoretično gledano, je gospodarska rast ključni dejavnik spreminjanja obrambnih izdatkov. Z rastjo BDP-ja država pridobi več virov in sredstev za zagotavljanje varnosti. Obramba države je dobrina, ki se krepi z njenim gospodarstvom. Gospodarsko močna država skrbi tudi za močno vojsko, saj tako ohranja svoj vpliv in prepoznavnost v svetu (Hartley in Sandler, 1995).

Težko rečemo, da na višino obrambnega proračuna določene države vpliva zgolj en dejavnik, ampak najpogosteje kar kombinacija vseh naštetih. Ob preučevanju se upošteva vse, v danem trenutku pomembne dejavnike, ki vplivajo na višino obrambnega proračuna.

Po preučitvi zgoraj navedenih kriterijev je pomemben korak samo sprejetje obrambnega proračuna. Proces sprejemanja je podoben, kot v drugih demokratičnih državah. Ministrstvo za obrambo s pomočjo Generalštaba SV poda predlog obrambnega proračuna Vladi RS. Predlog

pregledata še dve delovni telesi: Odbor za obrambo in Odbor za finance in monetarno politiko. Po pregledu Vlada predlog preda v sprejemanje v Državni zbor, ki ga mora potrditi (Križmančič, 2002).

Slovenija se je ob osamosvajanju odločila za demokratičen koncept države, kjer je vojaška vloga močno, če ne celo v celoti podrejena političnemu vrhu države. Predsednik države ima funkcijo vrhovnega poveljnika oboroženih sil, čeprav kot civilist sam ne bi mogel poveljevati vojski. Tako državni vrh, ki je sestavljen iz civilistov, narekuje naloge in cilje vojske, ki jih sprejme v vrsti strategij in dokumentov, seveda s pomočjo strokovnjakov in svetovalcev na tem področju.

3.1 Struktura obrambnega proračuna

Struktura obrambnega proračuna prikazuje razdelitev sredstev, namenjenih za obrambo. Pogosto je prav struktura tista, ki pokaže prednosti ali slabosti določenega obrambnega sistema. Velik in stabilen obrambni proračun je zagotovo ena izmed predispozicij za zagotavljanje močnega obrambnega sistema, vendar lahko z neprimerno razporeditvijo sredstev skrhamo še tako velike oborožene sile. V osnovi se struktura porabe obrambnih izdatkov deli na:

- osebje (plače vojakov in civilnega osebja zaposlenega, na Ministrstvu za obrambo, dnevnice, prispevki in pokojnine za vojaško in civilno osebje),
- delovanje in vzdrževanje (redne naloge, bojne misije, usposabljanje enote, mednarodne operacije in misije, vzdrževanje opreme in orožja),
- nakupi in gradnje (modernizacija, posodobitve, nakup nove opreme in orožja, investicije, infrastruktura domače vojske in NATO infrastruktura), raziskave in razvoj (iskanje novosti, razvoj orožja in raziskovanje).

Ob nastopu zadnje svetovne gospodarske krize so države veliko sredstev vzele oboroženim silam. V času, ko ni več tako velike možnosti odprtega napada na državo, se državni vrh hitro odpove sredstvom, namenjenim obrambnemu proračunu. Zaradi prerazporeditve sredstev (teorije masla in topov) se v času gospodarske krize vsa sredstva namenja polnjenju lukenj, socialnim transferjem in drugim oblikam pomoči. Te reze je močno občutil prav obrambni proračun, ki so ga vsako leto bolj zmanjševali. Takšen trend je zajel vse zahodne države, vendar se je v Sloveniji še toliko bolj občutil, kar traja še danes. Zaradi zmanjševanja obrambnega proračuna so se sredstva v nekaj letih skrčila za neverjetnih 40 %.

Države se običajno ne poslužujejo zmanjševanja osebja, ker ga je že tako premalo, prav tako pa bi to kmalu privedlo do nezadovoljstva ljudstva zaradi dodatne brezposelnosti. Tako so sredstva, namenjena osebju, ostala skoraj nespremenjena, vendar je zaradi zmanjšanja celotnih sredstev to močno vplivalo na samo strukturo obrambnega proračuna. Delež, namenjen osebju, se je v večini držav močno zvišal, kar je pomenilo zmanjševanje drugih dejavnikov porabe.

Delež, namenjen osnovnemu delovanju in vzdrževanju, se je moral prilagoditi zmanjšanju sredstev. Tako so zmanjšali izdatke za usposabljanje, gorivo, strelivo, popravila. Ker mora vojska opravljati temeljne naloge kot pred krizo, se izdatki za delovanje običajno ne krčijo toliko, ampak le v normativnem smislu krčenja celotnega proračuna, odstotki pa običajno ostanejo isti. Vendar, če se celoten proračun skrči za nekaj deset odstotkov, se to zelo pozna pri zmanjšanju sredstev. Tako opazimo veliko varčevanje tam, kjer ga ne bi smelo biti, na varnosti vojakov. Iztrošena uniforma in oprema, ki se ne zamenja z novo, pomanjkanje nabojev, manj usposabljanj in vaj, združevanje enot in številni drugi ukrepi, ki zaradi varčevanja vplivajo na delovanje vojske.

Tako v Sloveniji, kot v številnih drugih državah pa so bili najhujši rezi v investicije in razvoj, saj se je delež tu najbolj zmanjšal. Zaradi zmanjševanja enostavno ni bilo sredstev za nujno potrebne nakupe in modernizacijo vojske. Vsi večji nakupi so bili ali ustavljeni ali preloženi na kasnejše čase, investicije v posodabljanje opreme niso bile več prioriteta, ampak so postale nujno zlo, ki so ga države prelagale, kakor dolgo so lahko. Zaradi takšnega stanja smo zadnjih nekaj let priča porušenemu razmerju v strukturi obrambnih izdatkov.

Priporočilo, kot ga navaja zveza NATO, razdeli stroške po razmerju 50:30:20 (50 % osebje, 30 % delovanje in vzdrževanje, 20 % nakupi in razvoj). Zgolj hiter pregled struktur obrambnih izdatkov v državah po svetu pokaže velika odstopanja od priporočljivega razmerja. Zaradi zmanjševanja obrambnega proračuna, vendar želje po enakem številu vojakov kot prej, gre veliko sredstev le še za plače vojakov (Kopač 2013). Zanimivi so podatki NATO držav (za leto 2015), kjer za osebje nekateri namenijo čez 70 % (taki primeri so Belgija, Romunija, Hrvaška in Italija), nekateri pa za osebje dajo zelo malo (primer Estonije in VB, ki namenita okoli 35 %). Prav tako se razlike pojavijo pri izdatkih za nakup opreme, kjer Francija, Grčija in Turčija namenijo vsaka po 30 %, Hrvaška in Belgija pa zgolj 7 % (SIPRI 2016).

Slovenija v tem primeru v veliki meri odstopa od idealnega razmerja, saj se okoli 80% obrambnega proračuna namenja za plače vojakov. Odstotek namenjen raziskavam, je še leta 2011 znašal skoraj 25 %, danes ga skoraj ni več. 20 % se porabi za nujno vzdrževanje in prepotrebne nakupe opreme in streliva, kar bom podrobneje opisal v nadaljevanju (SIPRI 2016).

Pomembno je omeniti, da so zahodne države, ki jih je kriza najbolj prizadela, veliko bolj zmanjševale obrambne izdatke kot druge države sveta. Nekatere države, ki jih kriza ni prizadela, so svoje obrambne izdatke celo povečevale. Podatki od leta 2006 do 2015 hitro pokažejo razlike že v Evropi, kjer je zahodna Evropa svoje izdatke zmanjšala za 8,5 %, vzhodna Evropa pa jih je v tem času povečala za kar 90 %. Zviševanje se je zgodilo tudi v Aziji in Oceaniji, medtem ko Severna in Južna Amerika ter Afrika svoje izdatke zmanjšujejo. Ponekod lahko opazimo tudi zelo velika zviševanja (Irak 530 %, Gambia 380 %, Kongo 280 %, Argentina 240 %). Morda najpomembnejša je Kitajska (povečanje za 132%), ki se vse bolj uveljavlja kot močna vojaška sila na geopolitičnem parketu in je druga na lestvici (za ZDA) po obrambnih izdatkih. Na drugi strani je Venezuela, država, ki je svoje izdatke najbolj zmanjšala (za 77 %), nato ji sledijo Slovenija in druge evropske države (Latvija, Grčija in Češka).

4 PRIPRAVLJENOST OBOROŽENIH SIL

Pripravljenost oblikujejo stanje in okoliščine, pod katerimi je človek sposoben izvesti določeno nalogo. Povezuje ga tudi z voljo in željo človeka, da naredi določeno dejanje. To dejanje pa mora biti opravljeno ne samo uspešno, ampak tudi učinkovito, kar pomeni, v najkrajšem možnem času, z danimi sredstvi in pod danimi pogoji. Uspešno opravljena je vsaka naloga, ki je izpolnjena, ne glede na čas in sredstva. Učinkovito opravljena naloga pa pogojuje tudi izbiro sredstev ter predvsem čas izvedbe. Da bi lahko za neko akcijo rekli, da je učinkovito opravljena, mora biti izvedena v najkrajšem možnem času. Tu je ključna pripravljenost za izvedbo takšnega dejanja, saj s predhodnim znanjem, treningom in zadostnimi sredstvi učinkovitost izvedbe naloge ni vprašljiva (Freedictionary, 2016).

Pripravljenost vojske v širšem pomenu je stanje, ki odraža njeno sposobnost za uresničitev poslanstva v vojni. Pripravljenost je sposobnost za vojskovanje in zmago v vojni ali udeležanje obrambne strategije države na druge načine. Pripravljenost vojske določajo njena sposobnost za alarmiranje in izvedbo mobilizacije, izvajanje ukrepov pripravljenosti, pripravljenost za delovanje in vojaška infrastruktura. Pripravljenost za delovanje je raven sposobnosti enote za

izvedbo bistvenih nalog, ki izhajajo iz njenega poslanstva. To je sposobnost enote, da v določenem času doseže učinek, za katerega je namenjena in je bila formirana. V ožjem pomenu je pripravljenost za delovanje čas, v katerem je enota pripravljena za izvedbo svojega poslanstva. Polna pripravljenost za delovanje prikazuje stanje, ki omogoča takojšnjo uporabo dela ali celotne vojske za vojaško obrambo države ali za izvajanje drugih nalog. Povišana pripravljenost za delovanje je stanje, ki zagotavlja večjo razpoložljivost in sposobnost dela ali celotne vojske za izvajanje nalog po načrtih uporabe (Furlan 2006, str. 104).

Za učinkovito bojevanje mora imeti vojska dovolj ljudi, opreme in usposabljanja, da bi lahko delovala v nevarnih in nepredvidljivih situacijah, ki smo jim priča v današnjem času. V pogojih, ki zahtevajo kompleksno ravnanje v omejenem času, so zahtevani le najboljši kadri, ki so dobro opremljeni in pravilno usposobljeni za delovanje. Šele takrat, ko so vsi pogoji izpolnjeni, lahko pričakujemo dobre rezultate (Dunn, 2016).

Kot opisuje Dunn, je vojaška pripravljenost kot trinogi stol, kjer so glavni dejavniki: osebje, oprema in usposabljanje, ki morajo biti enakomerno razporejeni in balansirani, da bi lahko učinkovito delovali. Vsi trije dejavniki so enako pomembni, zato ne smemo dajati enemu večjega poudarka kot drugemu. Tudi najboljša in najmodernejša oprema nima učinka, če nimamo visoko usposobljenega kadra, ki bo z opremo znal rokovati in jo tudi pravilno uporabljati. Po drugi strani lahko zastarela nezanesljiva ali celo pokvarjena oprema ovira še tako motivirane in usposobljene ljudi. Za doseganje najboljših rezultatov mora osebje opravljati usposabljanje z najbolj kvalitetno opremo in izvajati usposabljanje pod čim bolj realističnimi pogoji, saj se bo le tako približala resničnemu boju. Urjenja morajo potekati v čimbolj zahtevnih okoliščinah, da jih pripravijo na resničen svet (Dunn, 2016).

Pripravljenost vojaške organizacije za učinkovito izpolnjevanje kompleksnih ciljev se kaže v dobrem kadru, zadostni opremi in pravilnem usposabljanju. Ključno je najti pravilno razmerje med njimi, saj se ne smemo enemu posvečati bolj kot drugemu, ampak moramo najti ravnotežje. Vojaška organizacija je namenjena izpolnjevanju specifičnih in točno določenih ciljev, ki zahtevajo določene ljudi, opremo in znanje. Zato so točno določeni ljudje za izvedbo posameznih nalog, ki imajo zadostno znanje in so bili za takšne naloge usposobljeni. Ne more vsak izvajati istih operacij, saj zaradi specifičnosti dela ne moremo zagotoviti vsem zadostne opreme in izobraževanja. Za vsako nalogo je določena tudi oprema, ki mora biti zadostna za izvedbo naloge, vendar vseeno regulirana, da se z njo lahko upravlja. Prav tako se v letnih

načrtih določi sredstva za gorivo, strelivo, nadomestne dele, ki se bodo uporabili pri usposabljanju (Dunn, 2016).

4.1 Osebj

Prvi dejavnik se nanaša na visoko kvalificirane, dobro usposobljene in motivirane ljudi, ki so v zadostnem številu in na določenih položajih bistvenega pomena za vojaško pripravljenost. Prva naloga je, da se v vojaški organizaciji zaposli zadostno število državljanov, ki imajo potrebno motivacijo in so tudi telesno in psihično sposobni za opravljanje zahtevnih nalog. Te so lahko pogosto nevarne, dolgotrajne in potekajo daleč od doma. Tako je pravi izziv zagotoviti ustrezne spodbude, da bi bil vojaški poklic zanimiv za širok nabor ljudi. Od kar je večina držav ukinila obvezno služenje vojaškega roka (naborniški sistem popolnjevanja vojske) in se usmerila na profesionalno vojsko, pogosto prihaja do primanjkljaja kadra v oboroženih silah (Dunn, 2016).

Čeprav ne smemo podcenjevati moči patriotizma kot motivatorja, pa se je vojska raje usmerila na spodbude, kot so; zagotavljanje redne plače, možnosti izobraževanja, kakovost življenja, pokojnine in zdravstveno varstvo, da bi pritegnila v vojsko večje število ljudi. Zadnja gospodarska kriza je močno zmanjšala civilne priložnosti zaposlovanja in močno povečala brezposelnost, tako da se je več ljudi odločalo vstopiti v oborožene sile. Sčasoma, ko si bo gospodarstvo opomoglo in se bodo spet začela odpirati delovna mesta v zasebnem sektorju, se bo popolnjevanje vojske zopet zmanjšalo, saj bodo ljudje imeli več možnosti izbire.

Ko se v oboroženih silah zaposlijo novi kadri, se morajo naučiti posameznih veščin, ki so edinstvene za izvedbo vojaških nalog. Poučevanje in prenašanje vsega znanja ter spretnosti je težka naloga velikega obsega, ki sega od čisto osnovnih nalog reda in discipline, teoretičnega znanja, poslušnosti, kolegialnosti in izpolnjevanja ukazov, do praktičnega znanja rokovanja z različnim orožjem in opremo ter po potrebi upravljanja težke vojaške opreme. To zahteva veliko organiziranja z dobrimi in izkušenimi učitelji, potrebno infrastrukturo in opremo ter predvsem sredstva. Poleg tega individualno usposabljanje in učenje poteka skozi celotno poklicno življenje. Osebj se mora sprva naučiti osnovne taktike boja in preživetja, pomembnosti vodstvenih sposobnosti, z napredovanjem pa morajo določeni posamezniki prevzeti večjo odgovornost in zahtevnejšo spretnost, od organizacijskih tehnik do upravljanja strategij na nacionalnem nivoju. Osebj mora ves čas stremeti k napredku, saj lahko le tako postane bolj učinkovito in zrelo, kar velja tudi na višjih ravneh poveljevanja (Dunn, 2016).

Ker vojaške operacije in napredna tehnologija postajata vse bolj prefinjena in kompleksna, je potrebnega še več časa za usposabljanje in obvladovanje sistemov. Tako je bolj smotno in učinkovito obdržati usposobljeno osebje, ki lahko svoje znanje zgolj nadgradi, kot pa usposabljati nekoga od začetka. Tako si vojska prizadeva raje motivirati že zaposlen kader, da ta ostane v službi in zgolj posodablja svoje veščine, kot da bi iskali nov kader, ki bi ga morali učiti od osnov, kar bi vzelo preveč časa in truda. Iskanje kadra in njegovo usposabljanje vzame veliko časa in sredstev, ki bi jih lahko namenili za druge stvari. To krepi zahtevo, da bi postalo nadaljevanje vojaške kariere bolj privlačno z zagotavljanjem ustreznih plač in ugodnosti, zlasti za bolj usposobljeno osebje (Dunn, 2016).

Vodenje je dober prikaz razsežnosti vojaške pripravljenosti in je močno odvisno od sposobnosti iz usposabljanja in pravih izkušenj iz boja. Tako postane nenadomestljivo in v težkih situacijah pogosto odloča med zmago in porazom. Izbor, razvoj in zadržanje najboljših voditeljev, zlasti tistih z izkušnjami v borbi, predstavlja eno ključnih nalog zagotavljanja usposobljenega kadra. Morala še vedno ostaja bistvenega pomena za dobro pripravljenost. Ta je v veliki meri odvisna od vodenja, usposabljanja in splošnega stanja v oboroženih silah. Slabo vodenje in nezadostno usposobljen kader, ki uporablja nezanesljivo opremo in živi v slabih razmerah, bo zaradi neverjetno nizke morale težko učinkovito izpolnjeval naloge. Po drugi strani bo visoko motivirano osebje, ki ima dobro in zanesljivo opremo ter je bilo primerno usposobljeno za izpolnjevanje nalog, veliko bolj učinkovito in z veliko manj morebitnimi žrtvami izvedlo nalogo (Dunn, 2016).

4.2 Oprema

Zaradi specifičnosti nalog in misij ima vojaška organizacija na voljo določeno vrsto opreme in orožja, ki v javnosti nista dobro poznana, še manj pa dostopna. Včasih je sama vojaška oprema predstavljala največjo skrivnost države. Število, vrsta opreme in orožja pa so bili strogo varovane skrivnosti. Svetovne velesile so od nekdaj namenjale ogromna sredstva razvoju novih in bolj sofisticiranih orožij in opreme. Tako so orožja postala bolj natančna, oprema bolj vzdržljiva, vozila pa bolj zaščitena (Dunn, 2016).

Vendar pa sta gospodarska kriza in z njo vred zmanjševanje obrambnega proračuna, močno vplivala na samo vojaško opremo. Stanje opreme je tako odvisno od številčnosti in vrste opreme ter njenega operativnega statusa. Oprema, ki se le redko uporablja, je običajno v slabšem stanju, saj se na njej izvajajo le nujna vzdrževalna dela, medtem ko se oprema, ki je v uporabi dnevno,

redno vzdržuje in pregleduje, da ne pride do napak. Dejanska bojna oprema je odvisna od starih zalog in nakupov nove, sodobnejše opreme, ki bo zamenjala uničene in zastarele kose, ki so sedaj, zaradi varčevanja, pogosto še vedno v uporabi.

Zaradi zmanjševanja obrambnega proračuna se nakup nujno potrebne nove in sodobne opreme skorajda ne izvaja, tako da vojska upravlja z nekaterimi že zastarelimi kosi opreme in orožja. To vpliva na slabšo pripravljenost na dva načina: kot prvo je starejša generacija opreme manj učinkovita kot sodobna oz. bolj moderna, kot drugo pa je starejša oprema manj zanesljiva in težja ter dražja za vzdrževanje. Vzdrževanje in popravilo opreme je bistvenega pomena pri pripravljenosti oboroženih sil, saj lahko stara oprema zahteva veliko več časa in sredstev za popravilo. Prav tako to zahteva več usposobljenega osebja, tehničnega vzdrževanja, specialnih orodij in stabilno ter zanesljivo dobavo nadomestnih delov. Obseg vzdrževanja in popravil se giblje od rednih vsakodnevnih pregledov osebne bojne opreme, ki jo izvajajo vojaki sami, do zahtevnih in tehnično zapletenih popravil, ki se izvajajo s strani strokovnjakov (Dunn, 2016).

Ker je na voljo vedno manj sredstev za nakup nove opreme, je eden največjih stroškov vzdrževanja postal popravilo zastarele opreme. To je lahko eden prvih pokazateljev zmanjševanja vojaške pripravljenosti. Dodatno zmanjševanje sredstev za rezervne dele in vzdrževanje pa lahko vodi v negativno spiralo stare in uničene opreme, ki zmanjšuje pripravljenost vojakov, saj s takšno opremo ne morejo ali ne želijo rokovati. Večina vojaške opreme je sicer narejena za dolgo življenjsko dobo delovanja. Če ni v trenutni uporabi, se oprema shranjuje v skladiščih, tako da se jo lahko večkrat nadgradi in prenovi, vendar nikoli ne dosežemo učinka nove sodobne opreme. V času zmanjševanja obrambnih izdatkov in nižanja sredstev, namenjenih za vzdrževanje, se redna vzdrževalna dela in nujna popravila izvajajo redkeje, kar je lahko zelo nevarno, saj je oprema tako manj zanesljiva, nagnjena k okvaram in ima večjo možnost zatajitve v trenutku, ko jo bomo zares potrebovali (Dunn, 2016).

4.3 Usposabljanje

Usposabljanje je eden od ključnih dejavnikov pripravljenosti oboroženih sil, saj jih pripravlja na boj. Boljše kot so vojaki usposobljeni za izvajanje svojih nalog, večji bo njihov uspeh v boju. Usposabljanje pod čimbolj resničnimi pogoji zmanjša tudi nepotrebne smrtne žrtve. Za usposabljanja so običajno postavljeni zelo visoki standardi, ki jih morajo vojaki doseči z izjemno realnimi in zahtevnimi vajami, ki vključujejo skoraj vse dejavnike dejanskega bojevanja. Zelo pomembne v tem segmentu so tudi množične skupne vaje, med državami

zaveznicami, ki vključujejo vse elemente vojske (poveljevanje, pehoto, letalsko podporo, artilerijo in logistiko). Vaje preverjajo kritične sposobnosti ohranjanja in uvajanja sil, njihovo komunikacijo ter samo usposabljanje za učinkovito skupno delovanje (Dunn, 2016).

Realna in zahtevna usposabljanja močno pripomorejo h krepitvi zaupanja, tako samega vase, kot v svojo enoto. Zavedanje, kaj njihova enota zmore, močno utrdi njihovo zaupanje, saj vojaki verjamejo v sposobnost preživetja lastne enote. Prav tako je pomembno pri razvoju vodstvenega kadra, ki lahko pokaže svoj potencial poveljevanja v kriznih trenutkih. Zaradi odsotnosti dejanskega boja so usposabljanja običajno edinstvene priložnosti za dokazovanje izkušenejših vojakov in nujno potrebno učenje novih vojakov, ki še niso izkusili pravega boja. Tako pridobijo dragocene izkušnje, ki jih vsaj malo približajo resničnim bojem. Vaje pokažejo tudi nadrejenim sposobnost delovanja njihove enote pod stresnimi pogoji (Dunn, 2016).

Usposabljanja zahtevajo tudi veliko časa in sredstev ter so eden večjih porabnikov sredstev, namenjenih za vzdrževanje. V zadnjem času so simulatorji bojev zelo napredovali in izgledajo vedno bolj resnični, vendar še vedno ne morejo nadomestiti rokovanja z dejansko bojno opremo, uporabljeno v stresnem okolju. Vendar so resnična usposabljanja velik finančni zalogaj, saj se porabi velike količine goriva, streliva, operativnih delov in drugih sredstev, prav tako se posledično poveča obraba opreme in njihove okvare, kar pomeni tudi stroške popravil in rezervnih delov (Dunn, 2016).

Sredstva, namenjena usposabljanju, so določena z letnim planom, ki narekuje, koliko bodo vojaki vadili s pravim strelivom, število kilometrov z vozili, ur letenja z letali in upravljanje m ladij. Vojaška organizacija je nato odgovorna za načrtovanje in izvedbo usposabljanja, potrebnega za doseganje znanja v dodeljenih nalogah v teh proračunskih omejitvah. Usposabljanje pod resničnimi pogoji je nujno potrebno, vendar se zaradi vseh naštetih stroškov izvaja vedno redkeje, kar zopet pomeni zmanjševanje pripravljenosti, saj nezadostno usposobljen kader pomeni manj uspešno izvedene naloge in večjo možnost smrtnih žrtev, ki bi jih z dovolj usposabljanja morda lahko preprečili (Dunn, 2016).

Za pravočasno pripravljenost oboroženih sil je ključen čas. Enote morajo biti pripravljene na možnost spopada ob vsakem trenutku. Zaposlovanje in usposabljanje osebja, nakup in vzdrževanje opreme ter koordinacija med enotami zahtevajo svoj čas in sredstva. Tako to predstavlja proces, ki ga ni mogoče izvesti v kratkem času, zato so tudi v mirnodobnem času,

ko državi ne grozi nobena nevarnost, oborožene sile nujno potrebne. Ena glavnih nalog vojske v miru je usposabljanje za primer napada ali grožnje. V tistem trenutku morajo biti sile že pripravljene in se ne smejo takrat šele začeti organizirati. Tako mora vojaška organizacija spremljati morebitne grožnje in po potrebi povišati stopnjo pripravljenosti oboroženih sil.

Organizacije, ki zagotavljajo strateško odvracanje in obrambo, se lahko takoj odzovejo ob morebitni grožnji oz. napadu. Enako velja za določene enote, ki so vnaprej razporejene na krizna območja po svetu, da lahko takoj intervenirajo. Enote, katere niso tako časovno vezane, da bi jih tako uporabili, imajo nižjo stopnjo pripravljenosti, kar pomeni, da imajo več časa do popolne bojne pripravljenosti. To je ključno pri dodeljevanju nalog za stalno in rezervno sestavo vojske. Rezervna vojska ima v miru zelo malo usposabljanja, zato morajo to usposabljanje nadoknaditi med oz. pred mobilizacijo. Največji izziv predstavlja, koliko časa bo na voljo od pojava grožnje do dejanskega napada, saj moramo dvigniti raven pripravljenosti pred samim spopadom. Tu se pojavi nevarnost, saj kot se je tudi v zgodovini že večkrat pokazalo, so bile za obrambo nacionalnih interesov uporabljene oborožene sile, ki niso bile ustrezno pripravljene. V času spopada, se usposabljanje izvaja po skrajšanem postopku, saj moramo osebje v najkrajšem možnem času poslati v boj. V zgodovini je prihajalo do številnih smrtnih žrtev zaradi neizkušenega osebja, saj so vojaki na boj prihajali nepripravljene (Dunn, 2016).

Da bi ohranili pripravljenost oboroženih sil na najvišjem nivoju, morajo biti vsi trije ključni dejavniki ne samo izpolnjeni, ampak tudi v ravnovesju. Zelo težko je ohranjati ravnovesje med dejavniki, vendar je to nujno potrebno, saj časa, da bi, ko nastopi kriza, povečevali pripravljenost, preprosto ni. Nezagotavljanje zadostnega ravnotežja med dejavniki lahko v današnjem času zmanjševanja obrambnih izdatkov pripelje do velikih padcev vojaške pripravljenosti oboroženih sil in nezmožnosti odgovarjanja na grožnje in zagotavljanja svojih interesov. To bi lahko v primeru oboroženega spopada pripeljalo do katastrofalnih posledic, ki bi v povezavi s slabo strateško usmerjenostjo lahko pripeljala do številnih smrtnih žrtev. Izziv zagotavljanja ravnovesja med vsemi tremi dejavniki, ki so ključni za pripravljenost oboroženih sil, zahteva pametne odločitve in učinkovito vodstvo, v celotnem obrambnem sektorju (Dunn, 2016).

Vodstvo mora določiti naloge vojske, izbrati prioritete in v primeru velikega zmanjševanja sredstev tudi razumsko razdeliti oz. po potrebi ukiniti določene akcije. Nerazumsko bi bilo pričakovati, da bo vojska izpolnjevala vse naloge, kot jih je, ko je imela na voljo skoraj še enkrat

toliko sredstev, če pa že bo izpolnjevala vse naloge, pa ne moremo pričakovati, da bodo izvedene v enaki meri oz. enako učinkovito kot prej. Kot se je pokazalo že večkrat v zgodovini, nas nepričakovani dogodki pogosto ujamejo nepripravljene in v velikem presenečenju, kako se je to lahko zgodilo. V mnogih državah so takšno nepripravljenost plačevali v obliki množičnih smrtnih žrtev (tudi med civilisti) in velikih stroškov, ki so temu sledili. Nizka raven sredstev, namenjenih za obrambo, pa ni edina težava, ki se pokaže pri slabi pripravljenosti oboroženih sil. V številnih primerih bi si morali postaviti vprašanje: kaj smo pripravljeni storiti? Pomanjkanje čuta odgovornosti v tem odgovoru ne more rešiti niti zadostna količina sredstev, namenjenih za obrambo, čeprav lahko usmerjeno dodeljevanje sredstev pomaga rešiti problem osebja, tako da se za izvedbo naloge izbere le najboljše ljudi (Dunn, 2016).

Da bi razumeli pomembnost treh dejavnikov pripravljenosti oboroženih sil: osebje, opremo in usposabljanje, moramo razumeti naloge in misije, ki jih bodo ti izvajali. Naloge s strani vojaške organizacije zahtevajo kompleksne odločitve na vseh ravneh, integracijo in sinhronizacijo številnih aktivnosti, od posamičnih dejanj vsakega posameznika, do koordiniranih gibov velikih, geografsko razpršenih premikov. Vsako dejanje se izvaja pod nevarnimi in težkimi okoliščinami, kjer ogrožaš svoje življenje in si v stalnem pričakovanju, kaj se bo zgodilo. Operacije se običajno izvajajo v nevarnih in negotovih razmerah, kjer lahko obupani ljudje sprejmejo kritične odločitve, ki bodo prizadele vse. Izziv nenehne pazljivosti in stresa zahteva celega človeka, ki mora biti z glavo na mestu, dobro opremljen in usposobljen za takšne naloge.

Na osnovni ravni morajo vojaki individualno ali v enoti obvladati svojo opremo, od lahkega orožja do vojaških vozil in kompleksnih vojaških sistemov. To vključuje znanje za delovanje na sistemu komunikacij, logistike in opazovanja. Prav tako morajo znati pravilno uporabljati opremo za točno določen namen in po potrebi kot del večjega načrta, kjer morajo izpolniti svoj del naloge. Še tako majhna enota je del popolnjene celote, kjer je vsak zadolžen za svojo nalogo, celota pa je močna, kot je močan njen najšibkejši člen. Naloge se razlikujejo: od operativcev, do obveščevalne dejavnosti, nadzora in medicinske podpore. Po potrebi se enote združijo za opravljanje različnih nalog, kjer morajo biti pripravljeni na vse. Vse enote skupaj povezuje poveljujoči štab, ki mora skrbeti za vodenje, komunikacijo in nadzor. Prav tako morajo usklajevati in podajati informacije o lokacijah sovražnih in prijateljskih enot, da se na koncu doseže zastavljen cilj. Poleg tega se mora ves čas zagotavljati logistična podpora, ki zajema prevoze, dopolnjevanje opreme in streliva ter medicinsko oskrbo (Dunn, 2016).

Prav tako je pri tem segmentu treba opisati vojaško zmogljivost, ki je neposredno povezana s samo vojaško pripravljenostjo. Zmogljivost kot sama nakazuje na sposobnost osebe, da izvede določeno dejanje oz. značilnost, kako oseba to izvede. Prav tako ji morajo biti na voljo določena oprema oz. sredstva, s katerimi bo lahko to dejanje izvedla. Sposobnost, pa nakazuje na zmožnost učinkovitega končanja naloge.

Vojaško zmogljivost lahko na drugi strani opišemo kot sposobnost učinkovitega doseganja vojaškega cilja. To je odvisno od 3 dejavnikov: vojaške pripravljenosti, vzdržljivosti in primerne strukture sil.

- Vojaška pripravljenost: zmožnost vojaške enote, da doseže zastavljeni cilj oz. izpolni zadano nalogo. Tu je ključno usposabljanje enot za izvedbo naloge v realnem času in pod realnimi pogoji.
- Vzdržljivost: tako v smislu osebja kot opreme. Enota mora biti sposobna dalj časa delovati v kriznih razmerah, sama logistika pa jim mora v vmesnem času zagotavljati vso potrebno opremo in sredstva ter zagotavljati podporo. Vzdržljivost se mora ves čas naloge ohranjati na najvišjem možnem nivoju.
- Struktura sil: potrebno je zagotoviti zadostno število vojakov, razporejenih po enotah in zmožnost delovanja posameznih enot med seboj.

Vojaško zmogljivost običajno ocenimo z nizko, srednjo in visoko, čeprav se to nanaša večinoma zgolj na vrsto, količino ter modernost opreme, ki jo uporabljamo v vojaških operacijah. Da bi zagotavljali zadostno zmogljivost, moramo upoštevati modernizacijo vojaške tehnologije, ki se menja zelo hitro. Če ne sledimo napredku, ostanemo z zastarelo opremo, ki ne more biti kos moderni in tehnološko dovršeni opremi (Dunn, 2016).

4.4 Pripravljenost oboroženih sil in obrambni proračun

Kot sem že opisal, je pripravljenost oboroženih sil tesno povezana z obrambnim proračunom. Zaradi vseh zgoraj naštetih dejstev lahko trdim, da je sama povezava med vojaško pripravljenostjo in zmanjševanjem obrambnega proračuna kot posledica gospodarske krize jasno vidna. Lahko bi celo rekli, da eden brez drugega ne moreta obstajati oz. ko se zmanjšuje eden se tako posledično zmanjšuje tudi drugi. Do sedaj smo vedno govorili o negativni korelaciji pripravljenosti in obrambnega proračuna, saj je ta v času po svetovni gospodarski

krizi močno vplival na skoraj vse razvite države. Te so močno krčile svoje obrambne proračune in s tem posledično žrtvovale del pripravljenosti oboroženih sil.

Vojaška pripravljenost po svoji definiciji sestoji iz osebja, opreme in usposabljanja. Vsi trije dejavniki pa so neposredno povezani z vojaškimi izdatki. Manj kot je sredstev za vojsko, več je odhodov iz nje, slaba plačna politika pa odganja tudi tiste, ki bi vanjo vstopili. Ne zadostno število vojakov in staranje teh, ki so ostali, vpliva na slabšo vojaško pripravljenost, saj mora manjše število vojakov izvajati več nalog, zaradi tega so nezadovoljni, nemotivirani in ne čutijo več pripadnosti vojski (Dunn, 2016).

Drugi dejavnik je oprema, ki že dalj časa buri duhove, tako v vojski, kot tudi v splošni javnosti. Zaradi zmanjševanja sredstev in ukinjenih nakupov nove opreme vojaki delujejo s staro in tehnično neprimerno opremo. Tako so strgana uniforma oz. manjkajoči deli opreme nekaj običajnega. Ne moremo pričakovati, da bodo ljudje lahko izvajali učinkovite naloge z opremo, ki je neprimerna oz. zastarela (Dunn, 2016).

Tretji dejavnik je usposabljanje, ki ga je zaradi zmanjšanja sredstev vedno manj. Vojaki ne izvajajo več številnih treningov, ki so jih izvajali v preteklosti, strelska usposabljanja pa so se zmanjšala pod dovoljeno mejo. Neusposobljeno osebje ni tako motivirano, saj z vajo pride tudi samozavest in občutek uspešnosti (Dunn, 2016).

Nadaljnje zmanjševanje obrambnega proračuna lahko vodi v prestrukturiranje celotnega obrambnega sistema in določanja novih nalog, ki jih bo vojska izvajala. Prav tako bodo s tem ukinili številne akcije, kar bi lahko celo ogrozilo nacionalno varnost države. Če se zmožnost vojske zmanjša do te mere, da ne bo več zmožna izpolnjevati temeljnih nalog in predvsem odvrniti oz. po potrebi odbiti grožnje narodu, lahko to resno ogrozi obstoj države. Čeprav je možnost odprtega spopada dveh držav danes na zelo nizki ravni, pa bi takšno zmanjševanje lahko ogrozilo nacionalni interes države. Da bo vojska lahko še naprej izvrševala zastavljene cilje, mora imeti zadostno količino sredstev, da bo lahko zagotavljala osebje, opremo in usposabljanje (Bowman, 2016).

V nepredvidljivih situacijah in negotovih razmerah, ki jim sledijo, se zdi dobra pripravljenost nujna in edina logična rešitev, vendar je zanjo treba razmišljati vnaprej in ne šele takrat, ko nas že doleti. Tu se lahko veliko naučimo iz zgodovine, saj nam le-ta daje določene odgovore, kako

stvari v nastali situaciji potekajo. Tako je odločilno vzdrževanje učinkovitega ravnovesja med različnimi dimenzijami pripravljenosti in zagotavljanja določenih sredstev za širok spekter potencialnih groženj. Dobre strateške odločitve igrajo glavno vlogo v takšnih situacijah, tako da odločitve, sprejete vnaprej z namenom dolgoročnega razmišljanja o morebitni grožnji, takrat odigrajo odločilno vlogo.

Razlog za tovrstno dolgoročno načrtovanje je sedanje skoraj nepremišljeno zmanjševanje obrambnega proračuna. Ker večina ljudi živi v iluziji varnosti, kjer si ne more predstavljati, da bi se to zgodilo ravno njim, se v trenutnem času gospodarskega stagniranja sredstva najlažje odvzame prav vojski. Odkrite grožnje, ki bi pretila državi, trenutno ni na vidiku, zato ljudje hitro pozabijo zgodovinske dogodke in se odpovejo varnosti. Še pred 26 leti je bila v Sloveniji osamosvojitvena vojna, vojne na območju nekdanje Jugoslavije pa so potekale še kar nekaj let kasneje. Utopično bi bilo pričakovati, da v današnjem globaliziranem svetu država ni ogrožena, čeprav ji direktno ne grozi odprt spopad. Možnost terorističnih napadov, množični prehodi beguncev in migrantov čez naše ozemlje, poslabšanje odnosov med NATOM in Rusijo, zlasti po priključitvi Krima Rusiji, ter težave med EU in Turčijo nam dajo misliti, da varnosti ne smemo jemati kot samoumevne. Predvsem pa regija Zahodnega Balkana še vedno predstavlja sod smodnika, ki ga lahko ob nespametnih potezah, s katerekoli strani, hitro raznese in se situacija zopet zelo hitro poslabša (Mnenje predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja o stanju pripravljenosti SV, 2016).

Zaradi vseh naštetih razlogov bi bilo pametno razmisliti o korelaciji med zviševanjem obrambnih izdatkov in posledičnim povečanjem pripravljenosti oboroženih sil, ki pa ne bo nastopila takoj, ampak sčasoma, zato je pomembno, da državni vrh čimprej sprejme zaveze o povečanju obrambnega proračuna, ki se mora ujemati z gospodarsko rastjo države in ne zgolj manjšimi korekcijami, ki ne bodo okrepile našega obrambnega sistema še vrsto let.

Zavedati se moramo, da v primeru krize in takojšnjega povečanja obrambnih izdatkov to ne bo takoj vplivalo na povišanje pripravljenosti oboroženih sil. Modernizacija, še bolj pa usposabljanje s to opremo, zahtevata svoj čas, ki pa ga v času krize ne bomo imeli.

5 OBRAMBNI PRORAČUN REPUBLIKE SLOVENIJE IN PRIPRAVLJENOST SLOVENSKE VOJSKE

Zadnja svetovna gospodarska kriza, ki je prizadela svet leta 2008, v Slovenijo pa je prišla z manjšim zamikom, je pustila hude posledice, ki smo jim lahko priča še danes. Države so zaradi upada gospodarske moči, in posledično zadolževanja, izvajale hude reze v celem javnem sektorju. Obrambni sektor je doživel skoraj najhujši udar, saj so se sredstva, namenjena obrambi, zmanjšala za skoraj nepredstavljaljivih 50 %. Ob predpostavki, da so naloge vojske in interesi države ostali nespremenjeni, je takšno zmanjševanje sredstev hudo okrnilo samo delovanje SV. Nepredstavljlivo je sicer pričakovati, da lahko SV deluje enako dobro in učinkovito, kot bi, če bi imela na voljo še enkrat toliko sredstev. Čeprav ne moremo trditi, da lahko denar reši vse težave, je obrambni sistem naravnano tako, da za svoje delovanje nujno potrebuje dovolj sredstev, ki mu bodo zagotavljala nemoteno delovanje. Ko v medijih beremo zgodbe, da bo SV zmanjkalo sredstev za strelivo, ki predstavlja enega od temeljev zagotavljanja ognjene moči, se vprašamo, kako nizko še lahko pademo. Naši vojaki zopet uporabljajo stare puške Zastava M70, saj za nove jurišne puške F2000 nimamo dovolj streliva. Država ne more računati na pripravljenost vojakov, če se ti ne urijo v zadostnem številu in dovolj pogosto. Samo odhajanje vojakov iz vojske in premajhno število kadra je resna težava, s katero se srečujemo že nekaj let.

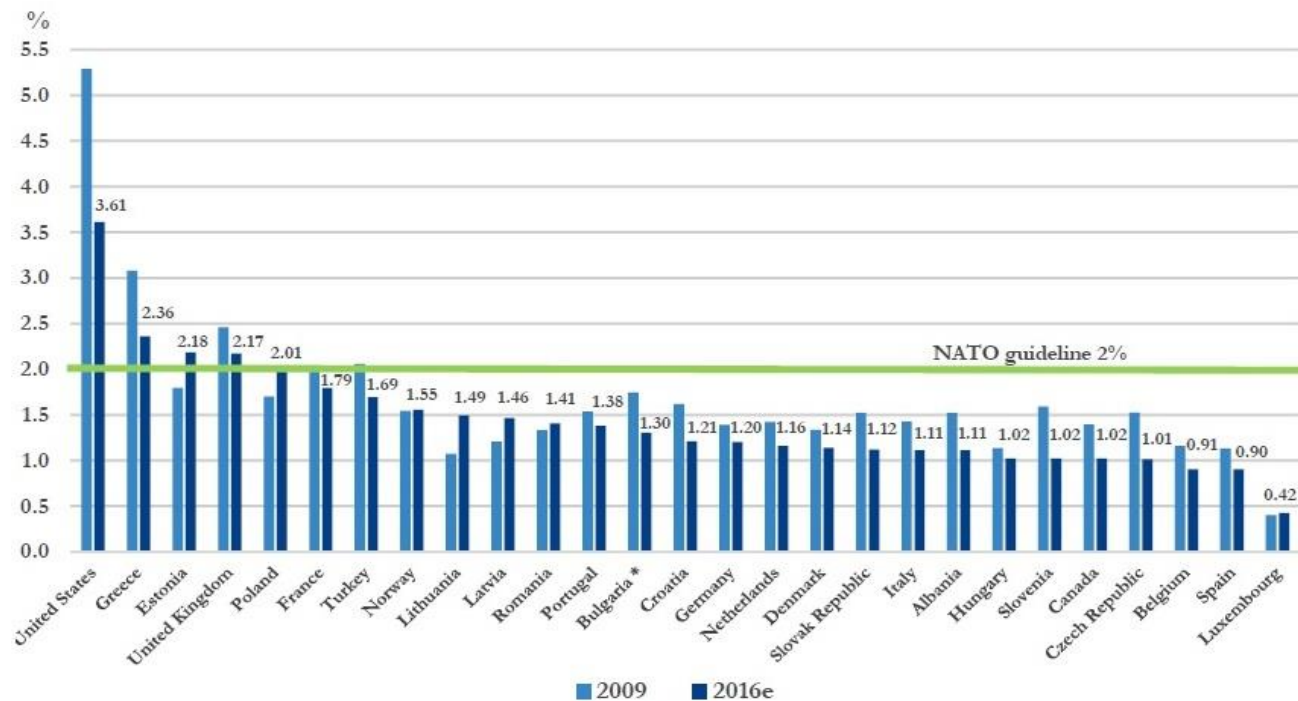
5.1 Obrambni proračun v Republiki Sloveniji

V javnosti se pogosto slišijo trditve, kako nas NATO »sili« k povečanju obrambnih izdatkov, kako zaradi varčevanja tega ne moremo uresničevati in morda, da to niti ni potrebno, saj nekatere države za svoje obrambne proračune namenjajo še manj kot Slovenija. Vendar kakor koli obrnemo, so ti standardi postavljeni z razlogom, ki se v današnjem času kaže predvsem v zmanjšani pripravljenosti oboroženih sil, kar bom prikazal v nadaljevanju.

Hiter pregled grafa 5.1 pokaže, da priporočljivih 2 % BDP-ja, namenjenega za obrambo v letu 2016, upošteva zgolj 5 držav zaveznitva (ZDA, Grčija, Velika Britanija, Estonija in Poljska). Večina držav zveze NATO namenja za obrambo, med 1 in 1,5 % (Litva, Latvija, Danska, Portugalska, Italija, Albanija, Bolgarija, Romunija, Nemčija, Madžarska, Hrvaška, Norveška, Nizozemska in Slovaška). Francija in Turčija se z 1,8 % in 1,6 % še bolj približata priporočilo m

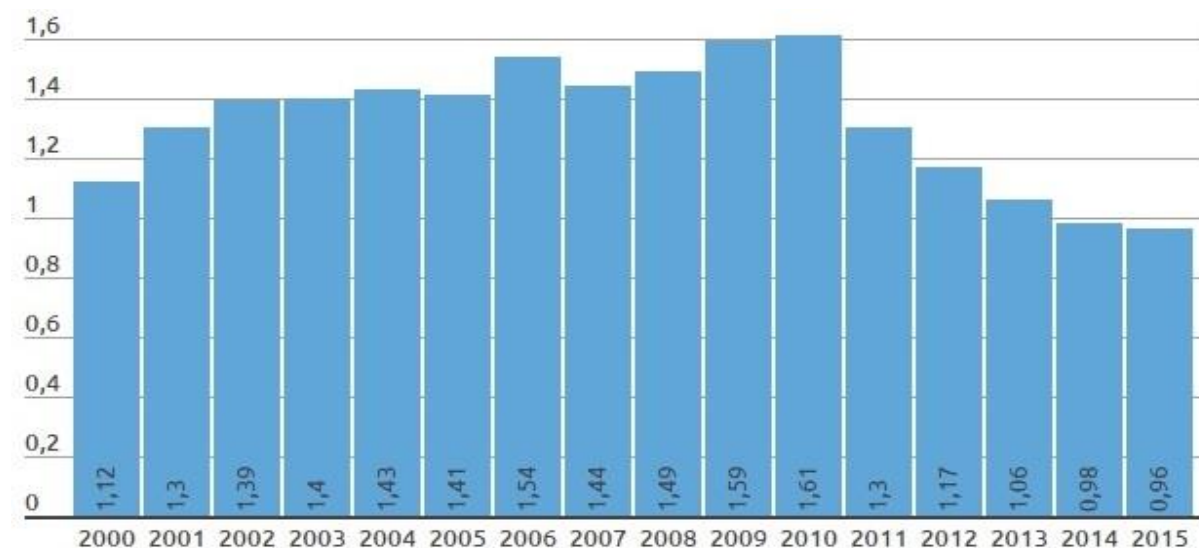
NATA. Na repu seznama je nekaj držav, ki za obrambo namenjajo okoli, ali celo manj kot 1 % BDP-ja, sem spadajo tudi Slovenija, Kanada, Češka, Belgija, Španija in Luksemburg.

Graf 5.1: % BDP-ja, namenjen za obrambo držav članic zveze NATO za leti 2009 in 2016

Vir: NATO statistics (2016).

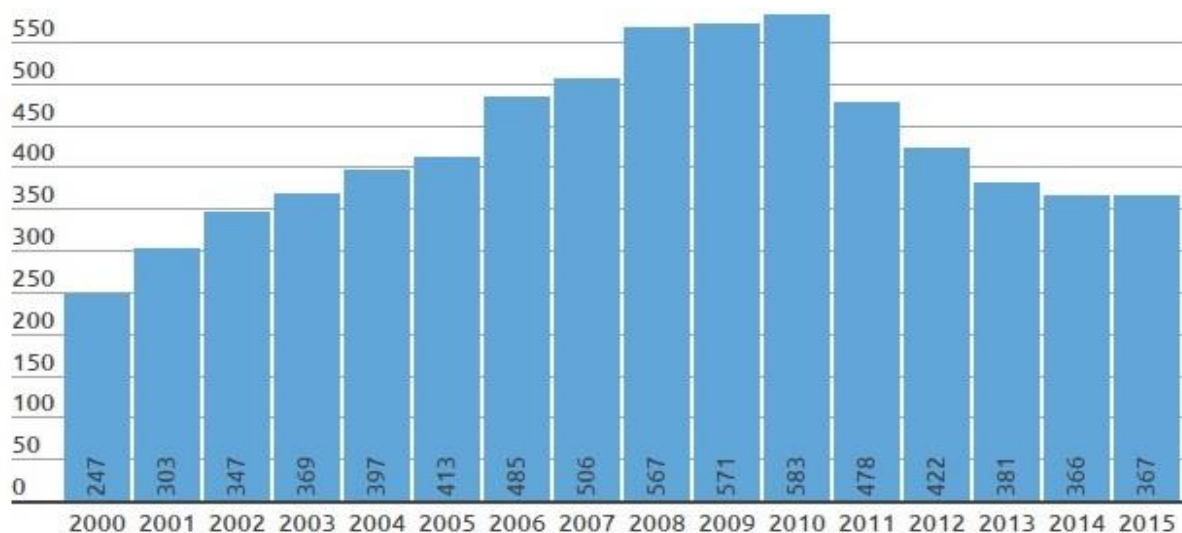
Graf 5.2: % BDP-ja, namenjen za obrambo v Sloveniji od leta 2000 do 2015

Vir: Siol.net (2017a).

Kot prikazuje graf 5.2, se Slovenija že nekaj let giblje pod 1 % (leta 2014 - 0,98 %, leta 2015 - 0,96% in leta 2016 - 0,94 %) in predstavlja eno izmed držav na repu lestvice, ki za obrambo namenjajo najmanj sredstev.

Graf 5.3: Sredstva, namenjena za obrambo v Sloveniji od leta 2000 do 2015 v milijonih €

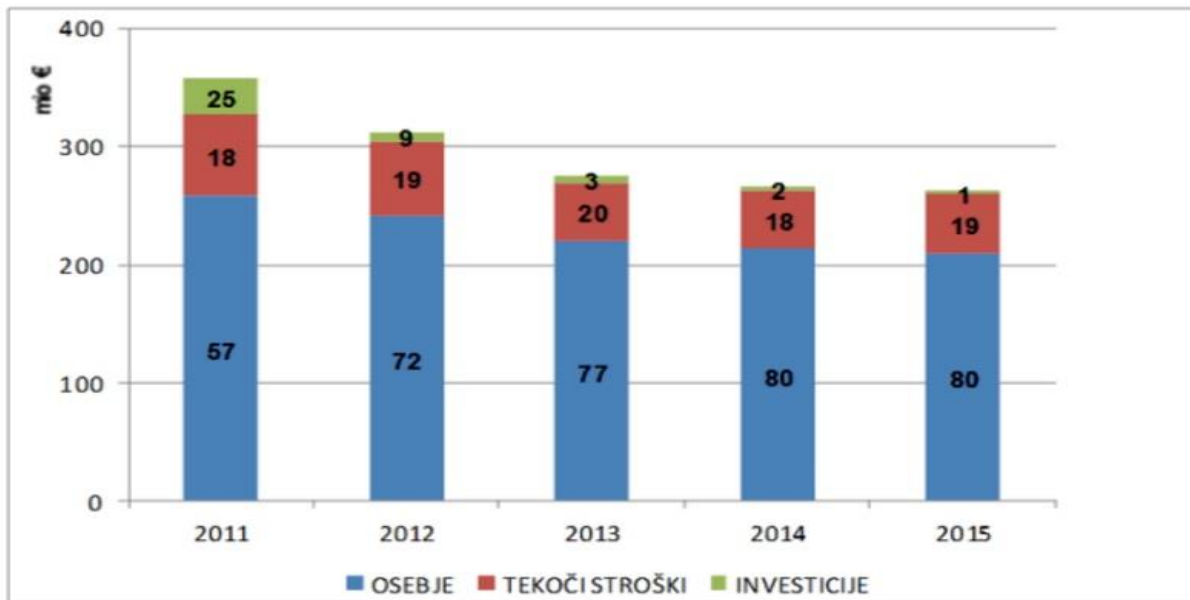
Vir: Siol.net (2017b).

Takšnega zmanjševanja sredstev, ki v Sloveniji poteka že od leta 2010, obrambni proračun ne bo več dolgo zdržal. V tem času so se sredstva, namenjena SV, zmanjšala za več kot 40 % (s 453 na 267 milijonov evrov - graf 5.3), saj SV od obrambnega proračuna dobi okoli 70 % sredstev. Eden izmed ključnih dejavnikov slabše pripravljenosti oboroženih sil v SV je takšno zniževanje sredstev. Tako je od leta 2010 skoraj popolnoma ustavljena modernizacija, ki je bila načrtovana v skladu s strateškimi načrti. Slovenija še vedno ni uspela ustanoviti srednje mehanizirane bataljonske bojne skupine, ki jo je zavezništvu obljubljala že pred leti. Najslabše jo je odnesel delež sredstev za investicije in razvoj, ki se je v neizmerno kratkem času (od 2011 do 2016) znižal s 25 % na 1 %. Tako lahko trdimo, da SV praktično nima sredstev za svoj razvoj, kar bom podrobneje opisal v nadaljevanju pri strukturi obrambnega proračuna v Sloveniji (Mnenje predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja o stanju pripravljenosti Slovenske vojske, 2016).

Graf 5.4 prikazuje razdelitev sredstev, ki jih dobi SV po osnovnih kategorijah (osebje, vzdrževanje in razvoj). Kot že omenjeno, je idealna struktura med tremi kategorijami, ki jo predlaga zveza NATO 50:30:20. Že hiter pregled grafa razkrije, učinke zmanjševanja

obrambnega proračuna. Ker se večina držav, tako kot Slovenija, odloči, da ne bo zmanjševala sredstev za osebje, ki ga že tako primanjkuje, se celotno breme varčevanja usmeri na dve kategoriji: vzdrževanje in razvoj.

Graf 5.4: Struktura porabe sredstev, namenjenih SV, v %, za obdobje od leta 2011 do 2015

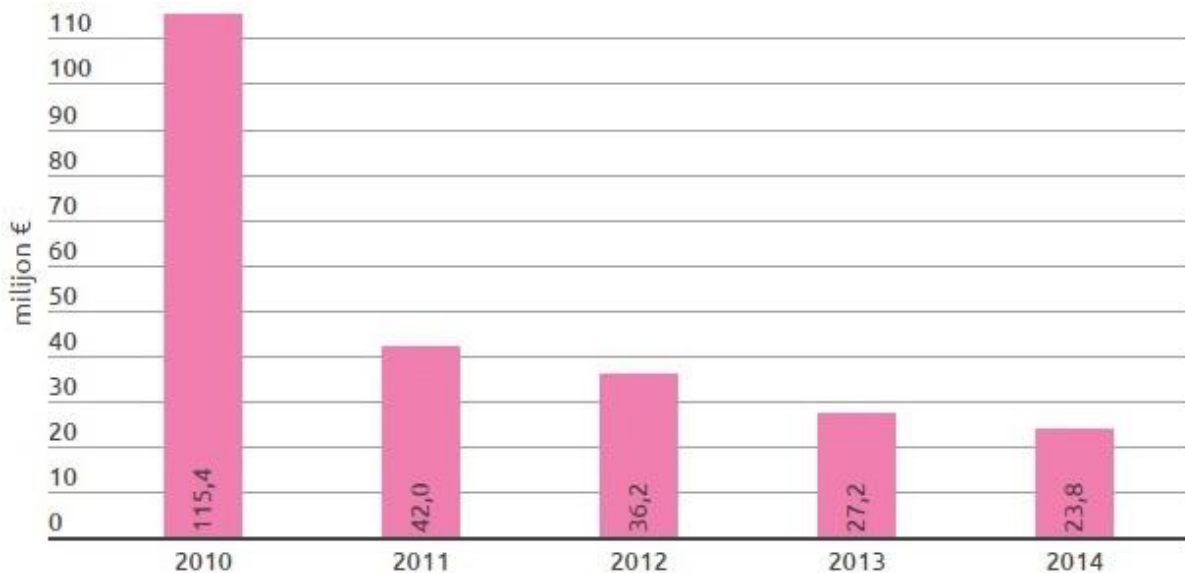
Vir: Mnenje predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja o stanju pripravljenosti SV (2016).

Prvi je varčevanje občutil sektor investicij in razvoja SV. Ti rezi niso bili majhni in so v zgolj nekaj letih padli s 25 % na 1 % porabljenih sredstev. Ob dejstvu, da je Slovenija še leta 2011 za investicije in razvoj namenila nekaj več kot 113 milijonov €, se dejstvo, da so leta 2015 ta sredstva upadla na vsega 2,6 milijona €, zdi zelo zaskrbljujoče. Tako so bile zamrznjene ali ukinjene vse nujno potrebne investicije, ki bi nadaljevale modernizacijo vojske. Investicije v opremo in vzdrževanje, so se močno zmanjšale (graf 5.5), kar je ustavilo postopek modernizacije vojske. Zaradi ustavljenih investicij v opremo vojska uporablja staro in ponekod že močno iztrošeno opremo, ki ogroža varnost vojakov. Še večji problem pa je, ker tudi stare opreme ni dovolj za vse, kar je posledica slabo opremljene enote, zato si opremo med seboj posojajo.

Stroški za osebje so se zgolj rahlo zmanjšali, kar pa je močno vplivalo na delež sredstev, namenjen za osebje, saj se je celotni proračun zmanjšal za več kot 40 %. Tako se je delež izdatkov, namenjen osebju, v nekaj letih povečal s 57 % na 80 %. Dejstvo, da je delež za

vzdrževanje in tekoče stroške ostal praktično nespremenjen, razkrije, kako močno so se zmanjšala sredstva za investicije.

Graf 5.5: Delež sredstev, namenjen za investicije v opremo in vzdrževanje obrambnega proračuna v Sloveniji, od leta 2010 do 2014

Vir: Siol.net (2017c).

5.2 Pripravljenost Slovenske vojske

Ena izmed glavnih nalog SV, ki jo izvajajo v miru, je priprava za delovanje v morebitni vojni. Vse akcije, ki se izvajajo v tem času, morajo biti naravnane z namenom visoke ravni pripravljenosti. Samo doseganje in vzdrževanje te ravni se izvaja skozi številna izobraževanja in usposabljanja. Ključno je izvajati samo organiziranost sil, njihovo zadostno opremljanje in nato tudi poveljevanje. Pripravljenost SV v širšem pomenu označuje stanje, ki odraža njeno sposobnost za izvedbo bistvenih nalog, ki izhajajo iz njenega poslanstva. V ožjem pomenu pomeni pripravljenost za delovanje čas, v katerem je enota pripravljena za izvedbo svojega poslanstva (Vojaška doktrina, 2006).

Pripravljenost je zmožnost bojevanja za zmago v vojni oz. uresničevanje nacionalnih interesov. Obrambna strategija RS je ena izmed temeljnih nacionalno-varnostnih dokumentov in s tem predstavlja interese ter cilje države. Pripravljenost določene vojske predstavlja sposobnost za alarmiranje in izvedbo mobilizacije (od trenutka sprožitve, do trenutka bojne sposobnosti), izvajanje določenih ukrepov, samo možnost za delovanje in vojaško infrastrukturo. SV mora sproti izvajati vse ukrepe organizacije, zadostnega števila kadrov, primerne opreme in

usposabljanja. Le tako bo lahko pravočasno, plansko in organizirano izvedla naloge v skladu z načrti. Pripravljenost za delovanje predstavlja sposobnost enote za izvedbo bistvenih nalog, ki izhajajo iz njenega poslanstva. Glede na načrtovano uporabo sil in obveznosti, ki izhajajo iz zaveznitva ali drugih mednarodnih pogodb, so enote razvrščene v različne skupine in kategorije pripravljenosti za delovanje. Pripravljenost, predpisana za določeno enoto ali poveljstvo, je obdobje od začetnega ukaza za angažiranje enote do začetka premeščanja ali delovanja po načrtih uporabe, ko je enota v celoti kadrovske popolnjena, opremljena in usposobljena. Le tako lahko omogočimo pravočasno, plansko usmerjeno enoto, ki bo delovala in izvajala naloge v skladu z načrtom.

Čas vzdrževanja pripravljenosti za delovanje je določen z operativnim ciklusom enote in je odvisen od posamezne enote. Enote zagotavljajo pripravljenost za delovanje glede na njihov operativni ciklus. Operativni ciklus je proces prehoda enote v različna stanja in je sestavljen iz treh faz: konsolidacije, usposabljanja in uporabe. Konsolidacija ustvari pogoje za usposabljanje posameznikov, da začnejo delovati kot skupina in ne kot ločeni člani celote. V prvi fazi se zagotavlja popolnitev enote s kadri in opremo. Prav tako se tu izvede usposabljanje posameznika, vzdrževanje opreme in oborožitve. Naslednja stopnja je usposabljanje, ki je namenjeno doseganju usposobljenosti enote za izvedbo bistvenih nalog, ki izhajajo iz njihovega poslanstva. Ta faza vključuje različne oblike skupinskega usposabljanja in vaj. Zadnja je faza uporabe in je namenjena vzdrževanju pripravljenosti za delovanje, s pomočjo usposabljanj, ki morajo biti neprekinjena in v zadostnem številu. V tej fazi mora biti enota pripravljena za učinkovito izvedbo naloge, tako na domačem ozemlju, kot v operacijah kriznega odzivanja (Vojaška doktrina, 2006).

5.2.1 Stopnje pripravljenosti v Slovenski vojski

Upoštevajoč stopnjo pripravljenosti oz. ciklus enote do polne bojne pripravljenosti, so enote v SV razdeljene v tri skupine: sile visoke stopnje pripravljenosti, sile nizke stopnje pripravljenosti in sile z daljšim časom vzpostavitve pripravljenosti za delovanje.

Prva skupina zajema sile visoke stopnje pripravljenosti. Te sile morajo biti hitro odzivne in v popolni bojni pripravljenosti od 2 do 90 dneh. Sile so prva in morda najpomembnejša obramba države, saj so namenjene takojšnjemu posredovanju ob morebitni grožnji, tako vojaški kot nevojaški. Sile zagotavljajo prvo varnost RS in so ključne pri podpori varnostnemu sistemu in sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Enote so zelo dobro usposobljene in opremljene ter imajo zelo kratek operativni cikel do polne bojne pripravljenosti. Tako so namenjene za delovanje na celotnem območju države in po potrebi tudi zunaj njenih meja, v operacijah kriznega odzivanja. Sem spadajo sile za nadzor zračnega prostora in vse preemestljive sile; to so sile, ki so organizirane, opremljene in usposobljene za delovanje in izpolnitev svojih nalog, tako samostojno, kot skupaj s silami zavezništva, na domačih tleh in v operacijah kriznih območij daleč zunaj meja zavezništva.

Druga skupina zajema sile nizke stopnje pripravljenosti za delovanje. Te sile dosežejo svoj operativni cikel in polno pripravljenost v obdobju od 91 do 180 dni. Njihova naloga zajema podporo delovanja sil z visoko stopnjo pripravljenosti, saj bi se v primeru vojne oz. oboroženega spopada lahko pripravile v 3 do 6 mesecih. V tem času bi morale sile z visoko stopnjo pripravljenosti zagotavljati celotno obrambo države, te sile pa bi zagotavljale podporo delovanja s kadri in opremo. Ko bi sile dosegle zahtevano stopnjo pripravljenosti, bi se pridružile in dopolnjevale sile visoke pripravljenosti pri izvajanju vojaške obrambe RS. Sem spada rezervna sestava SV, ki bi bila vpoklicana ob morebitni grožnji ali nevarnosti, vendar bi potrebovala določen čas, da bi bila pripravljena, saj vojaki rezervne sestave potrebujejo določen čas za mobilizacijo, osvežitev vojaškega znanja (usposabljanja se izvajajo zelo redko) in usposobljenosti za polno bojno delovanje.

Tretja skupina zajema sile z daljšim časom pripravljenosti za delovanje. Te potrebujejo več kot leto dni, da dosežejo polno pripravljenost. Namenjene so obrambni države ob daljšem obdobju vojne oz. stalni povišani nevarnosti in neprestani grožnji, ki bi grozila državi. Njihova naloga je tudi regeneracija že obstoječih sil, saj v 365 dneh polnega delovanja vojske lahko pričakujemo določeno število vojakov, ki ne bodo več sposobni za delovanje (poškodbe oz. smrt). Ob aktivaciji sil z daljšim časom pripravljenosti se običajno uvede obvezno služenje vojaškega roka (tak način popolnjevanja vojske v Sloveniji ni ukinjen, ampak zgolj zamrznjen in se ga lahko aktivira ob morebitni grožnji oz. napadu na državo). Sile predstavljajo jedro oblikovanja vojaške strateške rezerve RS (Vojaška doktrina, 2006).

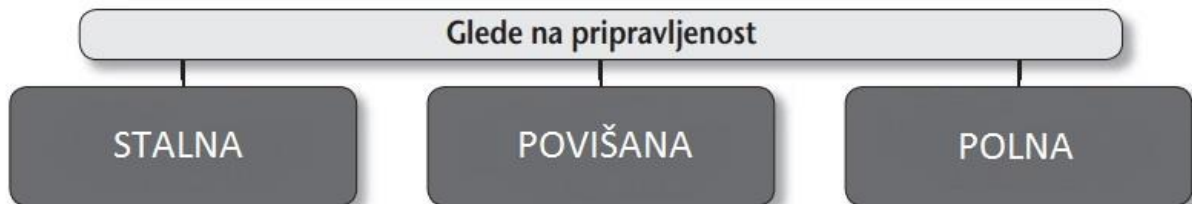
5.2.2 Kriteriji, ki določajo pripravljenost

- Zmogljivost enote predstavlja njeno popolnjenost z osebjem, oborožitvijo in opremo, usposobljenost enote za delovanje in samo organiziranost. Pomembno sestavino pa predstavlja tudi načrtovanje delovanja. Zmogljivost opisuje število vojakov, njihove oborožitve in opreme, ki jim zagotavlja nemoteno izvajanje nalog.
- Sposobnost je zmožnost enote za izvedbo nalog, za katere je bila enota ustanovljena. Vsaka enota ima svoje bistvene naloge, ki izhajajo iz poslanstva vojske in predstavljajo željo enote po preživetju. Sposobnost tako označuje usposobljenost in uporabo/vzdrževanje dane opreme in sredstev za doseg cilja ter usposobljenost v taktičnih postopkih.
- Premestljivost označuje zmožnost enote, da deluje v vseh okoljih. Tako mora biti enota zmožna delovati tako na celotnem območju države, kot tudi zunaj meja zavezništva. Mora se opraviti v najkrajšem možnem času, s transportnimi sredstvi, ki so lahko lastna ali od druge članice zavezništva. To je lahko po kopnem, morju ali zraku.
- Premičnost je sposobnost enote, da izvede določen premik. Ta se mora opraviti na območje delovanja v vseh pogojih, tako vremenskih kot zemljiščnih.
- Vzdržljivost predstavlja obdobje, v katerem je posamezna enota, v polni meri sposobna izpolnjevati svoje naloge. Ključnega pomena predstavlja dobra organizacijska, kadrovska in logistična podpora, ki zagotavlja enoti osebje, sredstva in opremo za nemoteno delovanje. Vzdržljivost tako predstavlja zmožnost delovanja v daljšem časovnem obdobju, z zagotovitvijo hrane, opreme, streliva, vzdrževanja in splošnega preživetja.
- Izvajanje procesa poveljevanja in kontrole ter učinkovitost podpore poveljevanja omogočata SV omrežno bojevanje, povezljivost s silami zavezništva, vzpostavitev sodelovanja z nosilci civilnih zmogljivosti ter vzpostavitev povezav s sistemom varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter varnostnim sistemom v RS.

5.2.3 Pripravljenost enot za delovanje

Ena izmed glavnih nalog SV je pripravljenost za delovanje v vojni in usposabljanje v miru. Ker v današnjem svetu grožnje niso več tako lahko predvidljive, morajo biti oborožene sile vedno v pripravljenosti. Ker neprestana pripravljenost na vojno ni nujno potrebna, se pripravljeno st oboroženih sil deli na več stopenj. Tako vzdržujemo stalno pripravljenost oboroženih sil, vendar ta raven ni tako visoka kot ob morebitni grožnji. Stopnjo lahko državni vrh zaradi nenehno

spreminjajočih se varnostnih groženj spremeni v relativno hitrem času, kar bi pomenilo potencialno ogroženost in s tem višjo pripravljenost sil kot v mirnodobnem stanju. Slovenija ima 3 stopnje pripravljenosti oboroženih sil: stalno, povišano in polno.

Stalna pripravljenost je stanje, v katerem so oborožene sile v miru. Označuje vsakodnevno stanje SV in izraža njeno sposobnost, za izvajanje ukrepov pripravljenosti in mirnodobnih nalog. To pomeni popolnjenost SV s profesionalnimi vojaki, predvidena urjenja in usposabljanja ter nizek reakcijski čas. Vsa usposabljanja so bojno usmerjena in približek realnemu stanju v boju. Usposabljanja se izvajajo postopno in hkrati neprekinjeno ter prehajajo iz lažjih nalog k zahtevnejšim. Rezervna sestava služi kot podpora in v miru ni aktivirana. Za doseganje zahtevane stopnje usposobljenosti imajo vaje zgolj nekajkrat letno. Mirnodobne naloge SV označujejo pomoč ob naravnih in drugih nesrečah, kjer v skladu s svojo organizacijo in opremljenostjo sodeluje pri zaščiti, reševanju in izvrševanju obveznosti, v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami, prav tako lahko sodeluje s policijo pri nadzoru in varovanju državne meje.

Povišana stopnja pripravljenosti pomeni, zaznano grožnjo in povišano možnost za napad na državo. Povišana pripravljenost je stanje, ki zagotavlja večjo razpoložljivost in sposobnost dela ali celotne SV za izvajanje načrtov uporabe. Oborožene sile so na tej stopnji v povišani stopnji pripravljenosti, kar pomeni veliko manjši reakcijski čas za bojno delovanje, dodatna usposabljanja, potrebo po dodatnem kadru in preverjanje opreme in oborožitve. Enote morajo biti pripravljene za hitro delovanje in mobilizacijo. Na tej stopnji je povišano izvajanje obveščevalnih dejavnosti in varnostnih ukrepov, s težnjo po odvrnitvi sovražnosti.

Polna pripravljenost pomeni neizbežno grožnjo in pričakovan napad. Tako se omogoči takojšnjo uporabo vojske pri obrambi države ali za izvajanje drugih nalog odvrnitve sovražnika. Na tej stopnji so v pripravljenosti vse sile vojske in običajno je mobilizirana tudi rezervna sestava. V polni pripravljenosti so vse enote v vojski, tako težka oklepna vozila kot letalstvo.

Pomembno je tudi dejstvo, da nimajo vse enote enake stopnje pripravljenosti za delovanje. Določene enote in sistemi so v miru vsakodnevno v višjem stanju pripravljenosti za delovanje kot ostale. To so predvsem enote, ki so del sil SV za posredovanje, ali del zavezniških odzivnih sil ter elementi obveščevalnega sistema, sistema poveljevanja in kontrole ter sistema zračne obrambe. Te sile so ključne za obrambo države in izpolnjevanje zahtev mednarodnih organizacij in morajo biti v visoki pripravljenosti vsak trenutek. SV s temi silami zagotavlja pripravljenost za soočanje z vojaškimi in nevojaškimi grožnjami Republiki Sloveniji ali zavezništvu in tako ohranja varnostno okolje. Posebne zahteve pripravljenosti za delovanje se lahko določijo tudi za enote, ki so namenjene podpori zaščiti, reševanju in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah, kar je ena izmed nalog SV v mirnodobnem času. Del sil sistema zračne obrambe v miru neprekinjeno nadzira in ščiti suverenost zračnega prostora in integriteto zavezniškega zračnega prostora pred vojaškimi in terorističnimi grožnjami. Pri tem lahko v slovenskem zračnem prostoru sodelujejo tudi zrakoplovi zaveznikov (Vojaška doktrina, 2006).

5.2.4 Stanje pripravljenosti Slovenske vojske

Glede na zgoraj opisano teoretično pripravljenost oboroženih sil, bi ljudje ob prebiranju obrambnih dokumentov pričakovali popolno delovanje vojske. Žal je resnica daleč od tega, kar lahko preberemo v strateških dokumentih, ki bolj opisujejo kako bi stvari morale izgledati in ne kako v resnici izgledajo. To bom raziskoval v nadaljevanju, kjer bom s pomočjo različnih virov teoretično znanje implementiral na raziskavo o realnem stanju oboroženih sil v Sloveniji in opisal kakšna je pravzaprav pripravljenost SV. Uporabil bom javno dostopne statistične podatke o stanju v SV in jih s pomočjo grafov razložil. Če listine in dokumenti običajno prikazujejo olepšano različico, se bom sam spustil v raziskavo trenutnega stanja v SV, ki je daleč od idealnega. Vojaška doktrina, ki sem jo uporabil v teoriji, na papirju izgleda popolno. Imamo točno določeno, kakšno pripravljenost morajo dosežati vojaki v Sloveniji, da bodo sposobni braniti našo državo. Prav tako so točno določene norme za opremo in usposabljanje. Te norme so določene po NATO standardih in smo jih sprejeli, ko smo se vključili v zavezništvo. Čeprav NATO navodila niso zavezujoča, so standardi postavljeni z razlogom. Tu mislim predvsem na neprestane pozive zavezništva, da države za svojo obrambo namenijo, priporočljiva 2 % BDP-ja, saj bodo le tako lahko zagotavljala močno vojsko in ne bodo breme zavezništvu.

Zaradi poslabšanja varnostnih razmer in vse pogostejših terorističnih groženj, so se na poslabšanje razmer v SV odzvali tudi javnost in mediji. V zadnjem času zasledimo vse več člankov o stanju v SV, o zmanjševanju sredstev namenjenih za obrambo, in vplivu na varnost Slovenije. Vsako poročilo zbudi več zanimanja, tako zainteresirane kot tudi splošne javnosti, ki jo zanima, ali je Slovenija še vedno varna država. V današnjem svetu, kjer so grožnje vedno bolj prisotne in varnost ni več samoumeven pojem, bi morala biti prioriteta države zagotovitev varnosti oz. vsaj njenega občutka. Čeprav Slovenija ni direktno vojaško ogrožena, se zaradi vseh spreminjajočih dejavnikov v njeni bližnji in daljni okolici pojem popolne varnosti ne zdi več tako zagotovljen. Splošna poslabšanost varnostnih razmer v sosedstvu EU in državah članicah zveze NATO zaradi okrepljenih posrednih in neposrednih terorističnih napadov in groženj v državah EU in NATO, zaradi poslabšanih odnosov zveze NATO z Rusko federacijo ter varnostnih razsežnosti humanitarne begunske in migrantske krize, Slovenija varnostno bolj izpostavljena (Mnenje predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja o stanju pripravljenosti Slovenske vojske, 2016).

Ob neizbežnem dejstvu povečanja varnostnih groženj se mora državni vrh zavzeti za varnost države in njenih državljanov. Ključen element za doseganje je ravno pripravljenost njenih oboroženih sil. Močna vojska ne predstavlja le temelja močne države, ampak deluje tudi kot opozorilo in svarilo drugim, da je ni pametno ogrožati. Šibka država z vojsko, ki je bolj sama sebi namen, kot pa resna vojaška organizacija, je bolj ranljiva in odprta za grožnje.

Kakor narekuje Zakon o obrambi, se v prvih mesecih novega leta poroča predsedniku države, kot vrhovnemu poveljniku oboroženih sil, o stanju in bojni pripravljenosti SV. Poročilo predsedniku in ministrici za obrambo preda načelnik generalštaba, ki oblikuje poročilo o stanju v preteklem letu. Poročilo o stanju v oboroženih silah se sestavlja z vnaprej določenimi kriteriji o pripravljenosti, ki sem jih zgoraj že opisal (zmogljivost, sposobnost, premestljivost, premičnost, vzdržljivost, poveljevanje in kontrola). Kriterije preverijo in ocenijo ter podajo oceno za delovanje v miru in delovanje v krizi ali vojni.

Državni zbor je lansko leto že tretjič zapored od predsednika države zahteval mnenje o stanju pripravljenosti SV. Predsednik je dobil poročilo s strani ministrice za obrambo Andreje Katič in načelnika generalštaba SV dr. Andreja Ostermana malo pred podajo mnenja, tako da je lahko podal mnenje, ki sta ga ocenila tudi najpomembnejša človeka zagotavljanja obrambe v Sloveniji. Že tretje leto zapored je SV na najnižji ravni sposobnosti delovanja. V poročilu s

strani generalštaba SV je pripravljenost za delovanje v miru ocenjena z oceno zadostno, pripravljenost za delovanje v krizi ali vojni pa je ocenjena z oceno nezadostno.

Dejavniki, ki vplivajo na oceno pripravljenosti so: osebje, oprema, usposabljanje, stanje in modernizacija vojaške tehnike, vzdržljivost in zaloge. Vsi dejavniki so v trenutnem stanju SV kritični in nujno potrebni izboljšave ter prikazujejo razlog tako slabe ocene. Ocenjuje se, kako so ti dejavniki izpolnjeni v miru in kako bi bili v primeru vojne oz. krize. In prav v slednji ima SV tako malo sredstev, da je že 3. leto zapored dobila negativno oceno, saj ni pozitiven niti eden izmed dejavnikov ocenjevanja stanja pripravljenosti.

1. Osebje

Po srednjeročnem obrambnem programu bi morala SV v svoji sestavi imeti 9100 pripadnikov, da bi lahko zagotavljala vse svoje temeljne naloge. Od tega bi moralo biti 7600 pripadnikov stalne sestave in 1500 rezervne sestave. Če je SV še leta 2011 zagotavljala skoraj 100 % popolnjenost svojih enot s kadri, je v letu 2015 ta znašala le še 85 % (tabela 5.1). Ključno dejstvo je, da se je število vojakov zmanjšalo za četrtno. Samo v letu 2015 se je obseg kadra v SV zmanjšal za 540 pripadnikov stalne in rezervne sestave. Konec leta 2015 je namesto predvidenih 9100 pripadnikov v SV delovalo 7786 pripadnikov, kar je skoraj 15 % manj od načrtov. Če je stalna sestava še razmeroma visoko pri 88 % popolnjenosti, pa pogodbeni rezerva pri zgolj 36 % predstavlja velik problem (Mnenje predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja o stanju pripravljenosti SV, 2016).

Tabela 5.1: Število vojakov v SV glede na SOPR in dejansko stanje od leta 2011 do 2015

	2011	2012	2013	2014	2015
SOPR	9300	9200	9100	9100	9100
Stanje 31. 12. 2015	9221	9066	8737	8326	7786
Razlika	-79	-134	-363	-773	-1314
Odstotek glede na SOPR	99,1	98,5	96,0	91,5	85,5

Vir: Mnenje predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja o stanju pripravljenosti SV (2016a).

Če se je zmanjševalo število vojakov, se je na drugi strani rahlo povečalo število civilnih oseb, zaposlenih na Ministrstvu za obrambo. Tako imamo enega največjih civilnih aparatov oz. odstotek civilnih oseb glede na število vojakov. Od nekaj več kot 7000 vojakov, jih je skoraj 500 zaposlenih civilnih oseb. Ko govorimo o odhodih osebja iz vojske, govorimo o vojaki, ki so predstavljali skoraj 80 % odhodov. Za zagotavljanje dobre pripravljenosti, moramo nujno pridobiti dodaten kader, še posebej v rezervni sestavi. Velik problem ostaja tudi v razmerju med častniki, podčastniki in vojaki, saj je razmerje 1:2:3,6, medtem ko bi po priporočilih moralo znašati 1:2:5. Manjša popolnjenost enot z osebjem vpliva na obseg dela posameznega vojaka in vzdržljivost pri opravljanju nalog. Tako ima manj vojakov večje število nalog, ki morajo biti opravljene, če hočemo zagotavljati vzdržnost enote.

Na dan 16.4.2016 je bilo v SV zaposlenih 7060 pripadnikov stalne sestave SV in 813 pripadnikov pogodbene sestave. V letu 2015 je v vojsko vstopilo 280 novih pripadnikov, 320 pa jo je vojsko zapustilo: 186 na lastno željo, 100 se jih je upokojilo, 19-im niso podaljšali pogodbe o zaposlitvi, 9 jih je umrlo (SioI.net, 2017).

2. Oprema

Zagotavljanje primerne, moderne in redno vzdrževane opreme in orožja je eden izmed ključnih elementov dobre pripravljenosti. SV je zaradi primanjkovanja finančnih virov zopet začela uporabljati nekatere stare oborožitvene sisteme, ki niso več primerni zaradi nezanesljivosti, manjše natančnosti in daljšega časa vzdrževanja. Opremljenost enot s predvideno vrsto oborožitve glede na veljavne formacije ni ustrezna, saj vojaki združujejo opremo iz različnih enot, da dobijo zaključeno celoto. Pri skupinski oborožitvi, je kritična nepopolnjenost s srednjimi kolesnimi oklepnimi vozili, kar onemogoča oblikovanje srednje bataljonske bojne skupine. Prav tako je zaskrbljujoča popolnjenost s protiolepnimi sistemi, ki jih močno primanjkuje.

Zmanjkuje tudi minsko eksplozivnih sredstev in raket, od opreme pa primanjkuje taktična zaščitna oprema, oprema za bivanje na terenu in preživetje ter oprema za vzdrževanje telekomunikacijskih sredstev. Sama razpoložljivost materialnih sredstev je upadla na 80 %. Velik del vojaške tehnike je tehnološko zastarel, kar je pomembno predvsem na področju komunikacijsko-informacijskih sistemov, kjer ne dosegamo NATO standardov.

Prav tako je problem z voznim parkom, ki je zastarel in ima tretjino vozil, ki bi že morala biti zamenjana (Mnenje predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja o stanju pripravljenosti Slovenske vojske, 2016).

Tabela 5.2: Starost vozil SV v letu 2015

Skupina	Število vozil v SV	Življenjska doba vozil	Povprečna starost vozil	Vozila s pretečeno življenjsko dobo leta 2015	Vozila s pretečeno življenjsko dobo leta 2017
Bojno vozilo	283	25	18,6	27	52
Specialno bojno vozilo	57	25	17,0	0	4
Osebno vozilo	505	12	10,7	205	296
Specialno osebno vozilo	42	12	10,6	13	13
Terenski osebni avtomobil	358	20	20,5	206	238
Specialno terensko osebno vozilo	78	20	21,3	49	68
Avtobus	16	20	14,1	1	2
Tovorno vozilo	458	25	21,2	158	171
Specialno tovorno vozilo	359	25	16,4	79	83
Skupaj	2156		16,7	738	927

Vir: Mnenje predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja o stanju pripravljenosti SV (2016b).

Večina voznega parka je bilo rečeno zastarelega in nekatera vozila krepko presegajo življenjsko dobo vozila. Tu ni pomembna samo starost vozila, ampak tudi njegova uporabnost, trajanje vzdrževanja in zastarelost opreme. Kot vidimo v tabeli 5.2, je že več kot tretjina vozila presegla življenjsko dobo, ki pri vojaški opremi ni nizka (približno 20–25 let). V prejšnjih letih je ta odstotek predstavljal skoraj polovico vseh vozil, vendar se je zaradi izločanja vozil iz uporabe nekoliko zmanjšal (pomembno je, da se izločena vozila niso nadomestila z novimi). Razpoložljivost vojaške tehnike se je za primerjavo z letom prej zmanjšala še za dodatnih 5 %. Problem je predvsem pri osebnih terenskih vozilih (več kot polovica s pretečeno življenjsko dobo) in tovornih vozilih (tretjina s pretečeno življenjsko dobo).

Zaradi nezadostne ravni strateških zalog streliva so morale nekatere enote v uporabo zopet vzeti stare puške Zastava M70, ki niso tako natančne in ne dosegajo NATO standardov, glede streliva 5,56. Tako skoraj nove avtomatske puške F2000 niso v uporabi, ker ne moremo zagotoviti zadostnega števila nabojev za urjenje. Ministrica za obrambo Andreja Katič je sicer zagotovila, da stanje ni tako kritično in da se zaloge streliva res zmanjšujejo, vendar ga je dovolj za urjenje.

V isti sapi pa priznava, da zmanjkuje vojne rezerve streliva, ki po strateških načrtih predvideva, da mora imeti vojska na zalogi strelivo za prvih 90 dni vojne. V tem času se lahko vzpostavi normalno delovanje logistike. Vojne zaloge, po njenih besedah, ni že več let (Tetičkovič, 2016).

3. Usposabljanje

Urjenje in usposabljanje je ključno za pridobitev praktičnih znanj in izkušenj, ki bodo uporabljene v primeru spopada. Vojaško urjenje mora biti ustrezno in neprekinjeno, saj bo le tako vojak pripravljen v primeru hitrega napada. Pripravljenost v primeru vojne je ena izmed temeljnih nalog SV, zapisana v zakonu o obrambi. Za doseganje polno usposobljenega vojaka mora imeti letno določeno število vaj, usposabljanj, določeno je tudi število izstreljenih nabojev. Pripadniki SV niso dosegli zahtevanih standardov usposobljenosti. Zaradi varčevanja in zmanjševanja sredstev sta se zmanjšala tudi obseg in število usposabljanj. Tako se usposabljujejo predvsem enote, ki bodo delovale v mednarodnih operacijah, hitro odzivne enote in določeni posamezniki, ki imajo operativno sposobnost. Vse ostale enote so zaradi zmanjševanja sredstev na stranskem tiru, saj zaradi nižje prioritete oz. neoperativnosti v miru nimajo toliko usposabljanja. Novega zmanjševanje usposobljenosti so bili deležni tudi vojaki rezervne sestave, ki že sedaj izvajajo usposabljanje zgolj nekajkrat letno.

Tabela 5.3: Strelska usposobljenost SV, skupno in posamično za leto 2015

STRELSKA USPOSOBLJENOST			
Leto	Skupno št. izstreljenih nabojev do vključno kalibra 12,7 mm	Povprečno št. izstreljenih nabojev do vključno kalibra 12,7 mm na pripadnika SV	Indeks gibanj
2011	4.703.179	618,84	59
2012	4.378.976	585,19	56
2013	3.347.005	454,76	43
2014	3.166.086	441,20	42
2015	2.282.461	323,80	31

Vir: Mnenje predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja o stanju pripravljenosti SV (2016c).

NATO povprečni standard predvideva izstrelitev 700 bojnih in 350 manevrskih nabojev (skupaj 1050 nabojev) na pripadnika na leto. Tabela 5.3 prikazuje število izstreljenih nabojev na pripadnika SV na leto. Podatki so zaskrbljujoči in padajo vsako leto. V letu 2015 je pripadnik SV izstrelil zgolj 31 % priporočene količine nabojev. S takšnimi podatki ne moremo pričakovati

vzpodbudnih rezultatov in odlične pripravljenosti naše vojske (Mnenje predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja o stanju pripravljenosti SV, 2016).

Kot prikazuje tabela 5.4 je število realiziranih vaj in usposabljanj glede na načrte samo 70 %, vendar kar je pomembno je, da se ne zmanjšuje. Ne moremo trditi, da je 70 % realizacija vaj odlična, vendar je število pripadnikov, ki je na vajah sodelovalo, višje od prejšnjih let. Ti pripadniki so dosegli podobno število dni na terenu kot leto prej (5,5 dni, namesto predvidenih 7 dni). Izvajanje vaj skupaj z NATO zavezništvom oz. v sodelovanju z drugimi državami (bilateralne in multilateralne vaje) so velik plus pri usposabljanju, saj se lahko tako veliko naučimo tudi od drugih držav in pokažemo predanost sodelovanju. Usposabljanje s tujimi oboroženimi silami pri nas oz. vaje v tujini krepijo duh zavezništva in pomagajo pri sodelovanju držav na področju skupne obrambe (Mnenje predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja o stanju pripravljenosti Slovenske vojske, 2016).

Tabela 5.4: Realizacija vaj v letih 2014 in 2015, glede na načrte

REALIZACIJA VAJ				
	2014		2015	
	NAČRT.	REALIZ.	NAČRT.	REALIZ.
Nato vaje	7	4	9	5
Vaje v JMRC	6	4	3	2
Bilateralne, multilateralne vaje	34	23	42	31
Vaje v SLO	20	16	28	20
SKUPAJ	67	47	82	58
Odstotek realizacije	70,15 %		70,73 %	

Vir: Mnenje predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja o stanju pripravljenosti SV (2016č).

Zaradi slabega stanja v SV se je vedno večje število zainteresirane in strokovne javnosti začelo ukvarjati z reševanjem tega vprašanja. Če na eni strani mediji opozarjajo na problem, vendar zaradi nepoznavanja področja ne ponujajo rešitev, je na drugi strani strokovna javnost že večkrat predlagala rešitev kritičnega stanja SV. Opažamo vedno več opozoril s strani častnikov SV, uslužbencev MORSa. Eden izmed njih je tudi poslanec in predsednik odbora za obrambo Žan Mahnič, ki je svoje videnje stanja SV opisal v petih točkah, ki jih je na izredni seji o stanju SV kot priporočila tudi predstavil državnemu zboru (Mahnič, izredna seja DZ, 5.5.2016).

1. Pomanjkanje kadra: SV ne dosega kadrovskega popolnjevanja, kakršno je bilo zapisano v različnih temeljnih dokumentih (najnovejši je SOPR 2016–2020). Velik problem predstavljajo odhodi vojakov, ki jih je v zadnjih letih več kot novih prihodov, kaj šele, da bi s prihodi povečevali število vojakov. Ker v sistem ne prihaja zadostno število novih in mladih vojakov, se povečuje tudi povprečna starost vojaka (ta se je iz povprečja 28 let leta 2006 dvignila na 32,6 let leta 2014). Zaradi odpiranja delovnih mest v zasebnem sektorju in večjih možnosti zaposlitve služba v vojski ni več tako zanimiva, kot je bila v času gospodarske krize.
2. Slaba plačna politika: ta težava se navezuje tudi na prvo točko, saj nizke plače, ki jih dobijo zaposleni v SV, niso ravno vzpodbuda za zaposlitev (vojak začetnik dobi okoli 660 € neto, povprečna plača vojaka pa je 814 €). Težavo predstavljajo prenizka finančna sredstva, ki ne omogočajo raznih dodatkov, povišanja plač in stimulacij. Terensko delo v 7 dneh prinese vojaku komaj nekaj deset evrov dodatka. Problem se zato pokaže tudi pri velikem številu bolniških odsotnosti, nejevolji in slabi motiviranosti za delo.
3. Popolnjenost z opremo: iz različnih virov pridobljeni podatki o stanju opreme kažejo na resno iztrošenost orožja in opreme, zaradi slabega vzdrževanja pa se kvari še ta oprema, ki je ostala. Pomanjkanje nabojev je nekatere enote pripeljalo do tega, da za potrebe usposabljanja zopet uporabljajo staro puško M70 namesto nove F2000. Enotam primanjkuje nočnogledov, kar ima za posledico, da vaje izvajajo samo podnevi. Problem je tudi pri uniformah in obutvi, ki se ne nadomešča z novo.
4. Neprimerna kadrovska politika: po osebnem mnenju Mahniča nekateri pripadniki na visokih položajih v SV nimajo dovolj znanja in kompetenc za opravljanje tega dela (nezadostna izobrazba, neznanje tujega jezika, nesodelovanje na misijah). V javnosti znan primer je želja ministrice za obrambo po zamenjavi načelnika generalštaba SV, ki pa se niti v dveh primerih ni posrečil. Sprememba kadrovske politike bi morala zajemati točno določene zahteve in standarde od vojakov, kot tudi poveljnikov.
5. Neuresničevanje zavez do NATA: že pred leti (leta 2006) je Slovenija obljubila ustanovitev srednje bataljonske bojne skupine, vendar te zaveze v vseh letih ni izpolnila – niti ne kaže, da jo bo lahko kmalu. Ta bi predstavljala temeljno zmogljivost SV in njenega razvoja. Zaradi pomanjkanja sredstev je bila ustanovitev bojne skupine že

nekajkrat premaknjena in je ni tudi v SOPR do leta 2020. SV bi za vzpostavitev mehaniziranega bataljona potrebovala skupno 56 oklepnikov (realno stanje leta 2012 je bilo 30 oklepnikov) – goseničarji s topovi, če ne vsaj kolesniki s topovi.

Mahnič nadaljuje, da če so se od leta 2009 do 2014 sredstva za obrambo krčila zaradi gospodarske krize in uravnoteženja javnih financ, ne razume, zakaj sedaj, ko imamo gospodarsko rast, se ta sredstva ne povečujejo oz. se zgolj minimalno v zadnjem letu. Nadaljuje da so upoštevali zgolj njihovo priporočilo o dvigu starostne meje za vstop v SV z 25 let na 27 let. Predlagajo zagotovitev sredstev v višini 46 milijonov €, ki bi jih vojska nujno potrebovala.

Vlada je v zadnjem času dobila več vprašanj poslancev, povezanih s stanjem in pripravljenostjo SV. Še zlasti se vprašanja vrstijo ob predstavitvi mnenja predsednika republike na začetku leta in podani oceni o stanju pripravljenosti SV, ki je bila že 3. leto zapored ocenjena negativno. Vlada RS je 17. novembra 2016 na 110. redni seji odgovorila poslancu Andreju Čusu v povezavi s pripravljenostjo SV (110. redna seja Vlade RS, 2016).

Poslanec Andrej Čuš je na Vlado Republike Slovenije 17. oktobra 2016 naslovil pisno poslansko vprašanje v zvezi s pripravljenostjo Slovenske vojske. Poslanec navaja, da je predsednik republike na poziv Državnega zbora Republike Slovenije 28. aprila 2016 podal mnenje o stanju pripravljenosti Slovenske vojske, v katerem je med drugim navedel, da je Slovenska vojska na najnižji ravni sposobnosti delovanja. Zaradi – po njegovem mnenju – drastičnega poslabšanja varnostnih razmer v sosednjih državah in zaradi očitne nezadostne bojne sposobnosti Slovenske vojske poslanec sprašuje, kateri ukrepi za ureditev razmer v Slovenski vojski so bili izvedeni do zdaj, kakšne ukrepe namerava obrambno ministrstvo sprejeti za pomladitev in popolnitev Slovenske vojske, ali so v pripravi načrti za povečanje popolnjenosti rezervne sestave, ali se je Slovenska vojska sposobna primerno odzvati v primeru globalnega vdora tujih vojaških sil na območje Republike Slovenije in kakšna so priporočila državljanom Republike Slovenije v primeru eskalacije terorističnega nasilja na ozemlje Republike Slovenije.

Vlada odgovarja, da si je v SOPR 2016–2020 med najpomembnejšimi cilji zastavila ustavitev padanja obrambnih izdatkov oz. njihovo postopno zviševanje, kar je tudi zaveza in obljuba zvezi NATO. To se bo odvijalo po finančni zmožnostih države. Vlada je spoznala, da je zagotavljanje zadostnih finančnih sredstev eden izmed glavnih ukrepov za dvig pripravljenosti

SV. Povišanje sredstev se bo po predlogu spremembe proračuna v letu 2017 zvišalo za 22 milijona € in leta 2018 še za dodatnih 22,8 milijona €. Tako se bo tudi postopno začel povečevati odstotek BDP-ja, ki ga namenjamo za obrambo (110. redna seja Vlade RS, 2016).

Prav tako so SV zagotovljena dodatna sredstva, zaradi nalog v okviru migrantske problematike. Za stroške sodelovanja ladje Triglav v operaciji EUNAVFOR MED Sophia ter za vzdrževanje in operativno delovanje letala Falcon. So bila prav tako namenjena dodatna sredstva. Do sedaj je bilo SV zagotovljenih dodatnih 15,8 milijona evrov, iz odprodaje premoženja pa se je zagotovilo tudi dodatna sredstva v višini 1,7 milijona evrov.

Glede problematike slabe pripravljenosti oboroženih sil je vlada izvedla več ukrepov na kadrovske področju, področju logistike in področju usposabljanja. Ukrepi so bili usmerjeni v boljšo popolnitev vojske in pomlajevanje kadra. Na tem področju se premika v smeri spodbujanja prostovoljnega služenja vojaškega roka, prav tako rezervne sestave SV. Minimalna zdravstvena merila za vstop v vojsko, so prilagojena, prav tako se izboljšuje birokratski mehanizem in s tem skrajšan postopek zaposlitve. Po koncu prostovoljnega vojaškega roka se s kandidati za zaposlitev v stalni sestavi takoj podpiše pogodbo o zaposlitvi in se jih napoti v enote SV, drugim zainteresiranim pa omogoči vključitev v prostovoljno pogodbeno rezervno sestavo. Področje usposabljanja se rešuje, s ciljem dviga strelske usposobljenosti vojakov. To želijo doseči skozi izvajanje streljanj, vaj in kolektivno usposabljanje z drugimi državami članicami zaveznitva. Predviden je dvig števila dni terenskega usposabljanja na vsaj 7.

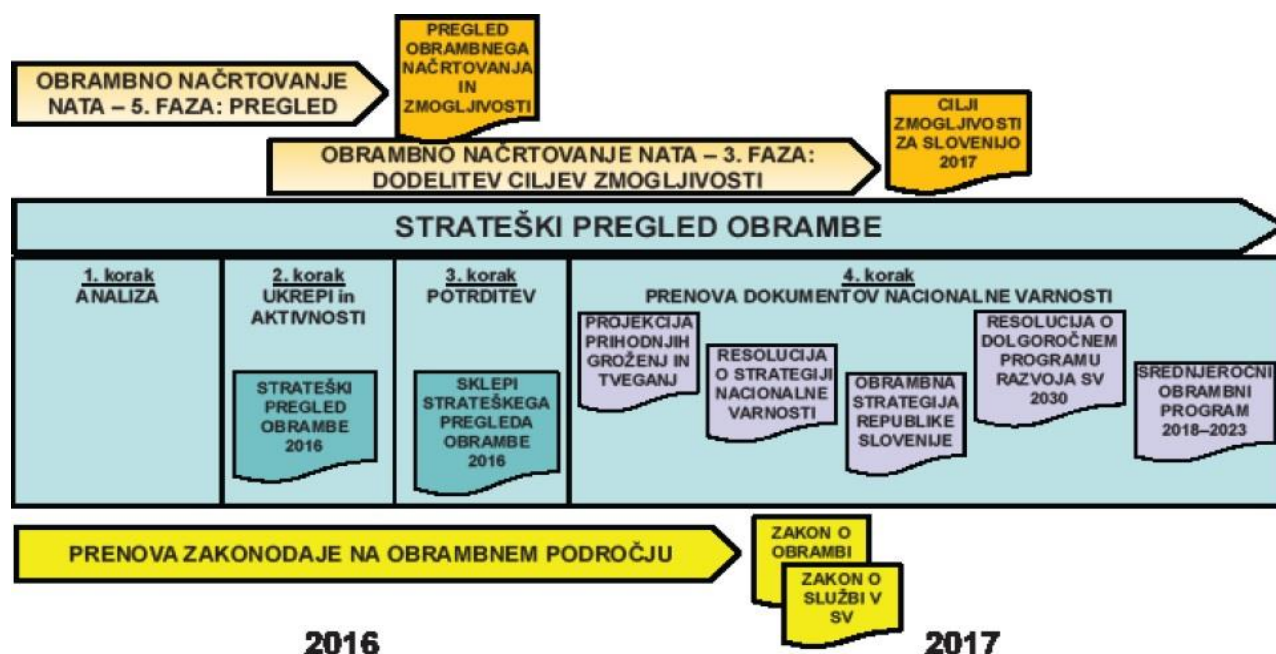
S SOPR 2016–2020 je bilo na kadrovske področju določeno zagotavljanje pogodbene rezervne sestave SV v obsegu 1.500 pripadnikov v letu 2016. Čeprav se je na začetku pričakovalo veliko povečanje pripadnikov za vstop v prostovoljno pogodbeno rezervo, je bilo narejenih zgolj 210 novih pogodb, v postopku izbora pa je še 97 kandidatov (če bi bili vsi izbrani ne bi dosegli skupaj niti 20 % željenega vpisa). Sedaj je v prostovoljni pogodbeni rezervni sestavi 871 pripadnikov, kar predstavlja popolnjenost z 58 %. Pripravljajo pa se tudi nove rešitve kadrovske problematike, ki naj bi začele delovati v začetku leta 2017 (110. redna seja Vlade RS, 2016).

Še najbolj zaskrbljujoč je odgovor Vlade glede zmožnosti ubranitve države v primeru oboroženega napada tujih vojaških sil. Vlada zelo velike upe polaga v to, da je Slovenija članica NATA in EU ter zato zagotavlja obrambo države skupaj s svojimi zaveznicami v sistemu

kollektivne obrambe. Slovenija si je z vstopom v zvezo NATO zagotovila visoko stopnjo obrambne varnosti, ki temelji na moči in zmogljivostih zaveznitva ter lastnem prispevku k tem zmogljivostim. Glede vseh neizpoljenih zavez, ki smo jih dali NATU in sem jih že opisal, zelo težko pričakujemo polno pomoč zaveznitva. Zavez ne bi izpolnjevali, za obrambo ne bi namenili 2 %, vendar pričakujemo polno podporo v primeru grožnje. Pomoč držav je vzajemna, ampak če se mi ne bomo potrudili in dali veliko več od sebe, kot dajemo danes, ne moremo pričakovati, da bodo države priskočile na pomoč, ko jo bomo potrebovali.

SOPR 2016-2020 vsebuje tudi nalogo MO, za izvedbo strateškega pregleda obrambe (v nadaljevanju SPO). Šele ta celostni pregled bo pokazatelj realnega stanja v obrambnem sistemu. Ocena vsebuje pregled obrambnih zmogljivosti SV, učinkovitost obrambnega sistema in predloge za izboljšanje. MO je konec leta 2016 izvedlo SPO, z glavnim ciljem določanja potrebnih ukrepov za izboljšanje pripravljenosti in obrambne sposobnosti RS, skladno z njenimi usmeritvami. Potrebno je omeniti, da se je zadnji SPO izvajal leta 2009, ko Slovenija še ni čutila svetovne gospodarske krize, v naslednjih letih pa je zaradi nje obrambni proračun močno oklestila.

Graf 5.6: Predviden potek posodobitve obrambnega sistema v letih 2016 in 2017

Vir: Sklepi strateškega pregleda obrambe 2016

Kot vidimo v grafu 5.6, je SPO 2016 zgolj eden izmed ukrepov posodobitve zastarelega nacionalnega sistema varnosti v RS. Širši koncept se nanaša na celovito prenavo: sprejetje novega zakona o obrambi (stari je še iz leta 1994) in novega zakona o službi v SV. Prav tako se ob tem na novo oblikujejo smernice (cilji in interesi), po katerih naj bi se SV vodila v prihodnosti. Ob tem se izvaja tudi proces obrambnega načrtovanja Nata in sprememb obrambne zakonodaje.

SPO 2016 je razkril, da je eden glavnih razlogov za zmanjšano pripravljenost SV nesorazmerno zmanjševanje sredstev za obrambo. Med leti 2010 in 2015 je SV dobila 943 milijonov manj, kot je bilo to načrtovano. Zaradi uravnoteženja javnih financ pa tudi v prihodnje ni zaznati potrebne rasti, ki bi pokrila večletni primanjkljaj. Drugi razlog je nepopolno uresničevanje strateških usmeritev. Tretji pomembni razlog je nedokončan prehod SV iz sistema nabornišva v poklicno vojsko, tako na civilnem kot vojaškem nivoju. Četrty razlog pa je neuresničevanje zavez iz SPO 2009, ki so poskušale omiliti škodo gospodarske krize (SPO, 2016).

Eden izmed glavnih ciljev, ki jih predlaga SPO 2016, je izboljšanje pripravljenosti in vzdržljivosti SV. Njihovi predlogi sprva zajemajo čimprejšnjo kadrovsko popolnitev vojske, tako številčno kot strukturno. Nato predlagajo usmeritev v dodatna izobraževanja in usposabljanja vojakov. Tretji predlog pa je opremo: tehnično brezhibna in operativna glavna oprema ter oprema posameznika. Potrebna je tudi posodobitev komunikacijskega in informacijskega sistema ter zagotovitev zadostnih operativnih in strateških zalog streliva in materialnih sredstev (SPO, 2016).

Drugi ukrepi za dvig pripravljenosti obsegajo tudi zagotovitev sil ob morebitni aktivaciji 5. člena Severnoatlantske pogodbe, zadostno število bojnih sredstev (streliva in opreme), povečan obseg sodelovanja SV na vojaških vajah NATA. Najpomembnejše pa ostaja zagotavljanje zadostnih finančnih sredstev, ki bodo lahko vse to pokrivala dolgoročno. Samo tako bo SV sčasoma postala pokončen steber obrambe Slovenije (SPO 2016).

V skladu s SOPR 2016-2020, je bil konec leta 2016 narejen SPO, ki podaja svoje predloge, kako dvigniti pripravljenost SV (SPO, 2016):

- Kadrovske viri: popolnjevanje vojske z mladim kadrom, ki jih je potrebno privabiti z načrtovano karierno potjo in jasnim statusom, kaj lahko delajo po izpolnjeni starosti,

dodatnim izobraževanjem in primernim plačilom. Dodatni ukrepi morajo vojakom omogočati kakovostno in bolj dinamično usposabljanje, ki sledi spreminjajočim se grožnjam v svetu. Prav tako je potrebno povečati obseg prostovoljnega služenja vojaškega roka in narediti vojaški poklic bolj privlačen za mlade, ki imajo v času gospodarske rasti veliko kariernih možnosti, po drugi strani pa moramo ustaviti odhode že obstoječih pripadnikov, vendar vseeno paziti, da bomo lahko vojsko pomladili.

- Materialni viri: nakup moderne opreme, s katero bi posodobili zastarelo opremo, ki se uporablja danes. Nakup bojnih vozil za vzpostavitev srednje bataljonske bojne skupine. Posodobitev opreme večine vojaških oddelkov: RKBO, logistika, ognjena in inženirska podpora, zračna obramba in izvidniške dejavnosti. Priporoča se, da se nakupi opravijo znotraj skupinskih nabav EU in NATA oz. možnost najema najdražjih sistemov, ki ne bi bili pogosto v uporabi. Pomembno je tudi prodati staro vojaško opremo in orožje in z zbranim denarjem pomagati pri nakupu moderne opreme in orožja.
- Finančni viri: z gospodarsko rastjo, so potrebni tudi večji izdatki za obrambo, predvsem uresničevanje zaveze, ki smo jo dali zvezi NATO o postopnem povišanju obrambnega proračuna do 2% BDP do leta 2027. Tu je pomembna tudi struktura samega proračuna, saj naj bi se sredstva za investicije in razvoj z 1% povišali na kar 20 % v naslednjih nekaj letih. Za normalno delovanje in doseganje predpisanih standardov bi se moral obrambni proračun letno povišati za 30–45 milijonov, da bi dosegli nominalno rast.
- Zakonska podlaga: ena izmed najpomembnejših dejavnosti za izboljšanje obrambnega sistema je sprejetje novih zakonov in normativov, ki bi na novo začrtali cilje in ambicije RS tako na nacionalni, kot mednarodni ravni. Glavna sta predvsem novi Zakon o obrambi, ki je nujno potreben in Zakon o službi v SV. S tem bi vsaj zakonsko uredili nekatera področja, ki so nedorečena. Kot predlog pa se pojavljajo tudi posodobitve in prenova vojaške doktrine, doktrine vojaške strateške rezerve, koncepta pogodbene rezerve itd.
- Strategija: narediti je potrebno projekcijo ogroženosti RS v mednarodnem okolju, ki bo ob upoštevanju prioritet države služila za načrtovanje razvoja obrambnega sistema z oceno varnostnih groženj in tveganj. V obrambni strategiji RS je treba na novo definirati

usmeritve o strategiji nacionalne varnosti, s katero se bomo približali usmeritvam EU in NATA na področju skupne obrambe in varnosti.

Stanje, v katerem se je znašla SV, je bilo v zadnjem času predmet številnih debat, tako strokovne kot laične javnosti. Na eni strani dobivamo informacije iz medijev o kritičnem stanju, po drugi strani poslušamo o tem, kako se bo stanje izboljšalo in da so informacije prenapihnjene. Temeljni dokumenti običajno prikazujejo olepšano različico stanja oz. stanje, kakršno bi moralo biti. Ob vseh teh informacijah je resnica običajno nekje vmes. Zato sem se odločil, da bom trenutno realno stanje izvedel s pomočjo zaposlenih v SV. Menim, da bom tako dobil najboljšo predstavo o tem, kakšno je resnično stanje v SV.

V zvezi z analizo vpliva obrambnega proračuna na pripravljenost Slovenske vojske sem opravil tudi intervju (celoten intervju je v prilogi) s pripadnikom, ki je v SV zaposlen že od osamosvojitve naprej (26 let). Zaradi občutljivosti nekaterih podatkov je bil intervju anonimen, lahko pa povem, da ima čin poročnika in mi je z veseljem odgovoril na vprašanja o stanju v SV, saj se zaveda, da stanje v vojski ni najboljše in tudi ni najlepše v očeh javnosti.

Sprva mi je zaupal, da se samo zmanjševanje obrambnih izdatkov bistveno ne odraža pri opravljanju vsakodnevnih nalog SV. Vojaki morajo izpolniti svoje naloge ne glede na višino obrambnega proračuna, saj jih vseeno zavezuje zakon o obrambi in o delovnih razmerjih. Res je, da je zmanjšan obrambni proračun zaustavil modernizacijo vojske, vendar je vseeno zagotovljenih dovolj sredstev za nemoteno delovanje vojske. Nato sva se lotila izvajanja temeljnih nalog, ki so določene v letnem načrtu. Tu meni, da se naloge izvajajo v skladu z letnim načrtom, vendar se sam načrt spreminja. Tako zaradi zmanjševanja sredstev ni več predpisanih toliko usposabljanj, terenskih vaj in splošnega učnega programa. Lahko bi rekli, da pripadniki izvedejo vse dane naloge, vendar je glavno vprašanje, koliko je zmanjševanje sredstev oklestilo letne načrte. Če pogledamo zmanjšano izvedbo vaj in usposabljanj, ukinitev določenih programov in manjše število izstreljenih nabojev, vidimo razliko pred zmanjševanjem sredstev in današnjim dnem.

Naslednje vprašanje se je dotikalo izvedbe samih usposabljanj. Kot poročnik, in s tem zaposleni z višjim činom, morda ne občuti toliko zmanjševanja sredstev kot njegovi sodelavci, ki so po činu podrejeni. Usposabljanja, ki so jih izvajali zunanji izvajalci (strokovnjaki različnih področij) in so običajno zelo draga, so bila močno zmanjšana ali celo v celoti ukinjena. Brez

usposabljanja in obvladanja novosti naši vojaki nimajo pravega znanja, da bi učinkovito branili naše ozemlje ali prispevali h kolektivni obrambi, katere izmed NATO članic. Glede opreme in nabojev pravi, da opremo sicer imajo, vendar je že stara in ponekod zelo izrabljena. Določeno staro opremo se izloči iz uporabe, vendar ker se je ne nadomesti z novo, delajo s tistim, kar jim je ostalo. Žalostno je, da si vojaki ne zaslužijo niti spodobne opreme in uniforme, ki bi jih primerno štela in bila ustrezna ter si je ne bi bilo potrebno sposojati med seboj. Določeno osebno opremo sicer dobivajo sproti, vendar je vprašljiva oz. neustrezna kvaliteta določenih delov, ki se hitreje kvarijo in zato večkrat izločajo iz uporabe zaradi servisiranja.

Kar se tiče nabojev, ki so bili tudi odmevna medijska zgodba pravi, da so, za vsakoletna strelska usposabljanja zagotovljeni naboji za stare avtomatske puške M70. To pomeni, da se vojaki ne usposabljujejo z novimi puškami F2000s, ampak s puškami, ki smo jih že izločili, in so bile shranjene v skladišču. Pomembno je tudi dejstvo, koliko se ti dve puški razlikujeta med seboj, od različnih kalibrov, nabojev, natančnosti, uporabnosti, do velike starostne razlike. Ob dejstvu, da vse države NATA uporabljajo kaliber 5,56, naši vojaki, pa se usposabljujejo s 7,65, je ironično pričakovati, da bi v primeru skupnega boja lahko uporabljali iste puške, če pa že, pa se ob dejstvu, da so zelo različne med seboj, naši vojaki z njimi niso primerno usposabljali.

Glede pripravljenosti SV je intervjuvanec opozoril predvsem na kadrovske probleme SV. Velik problem vidi v sami popolnosti vojske, vendar ne samo po številu pripadnikov, ampak tudi glede same organiziranosti. Sam meni, kar je bilo že velikokrat opozorjeno, da ima SV preveč obsežen upravni del MORS-a, preveliko število častnikov, predvsem visokih, in veliko premalo vojakov. Za pridobitev novih, mladih vojakov bi bilo treba sprva urediti status vojaka (pri večini častnikov, podčastnikov, višjih vojaških uslužbencev in večini v upravnem delu MORS-a je to že lepo urejeno) znotraj vojske, opozarja pa tudi na slabo plačno politiko.

Na vprašanje o nizki morali in številnih odhodih iz vojske meni, da se to močno navezuje na slabo plačno politiko, omenjeno že zgoraj. Pravi, da vsaka vlada obljublja spremembe, vendar se do sedaj ni veliko zgodilo (zakon o obrambi je iz leta 1994 – sedaj se sicer pripravlja novega). Večino trenutnih problemov je sicer možno rešiti z dodatnimi sredstvi in s politično voljo za rešitev problemov. Mladih vojakov, predvsem strokovnjakov iz različnih področij in raznih specialistov, ne bomo privabili s 700 € plače in nedorečenim statusom (predvsem, kaj je z vojakom po 45. letu starosti – takrat se vojakom pogodba ne podaljša več). Opozarja tudi na klijalizem ter veze in poznanstva, ki so v vojski močno zasidrani. Šolanja in napredovanja po

činih in plačilnih razredih so samo za določene, kar vnaša še dodatno nezadovoljstvo med pripadnike SV. Tako ga vsakodnevne odpovedi sodelavcev in znancev iz SV niti ne presenečajo več.

Za konec se dotakneva še sprejetega SOPR 2016–2020, v katerem vlada obljublja, da se bodo sredstva za obrambo začela postopno povečevati. Neuresničevanje te zaveze bi lahko resno ogrozilo obrambni sistem, ki že sedaj komaj izpolnjuje svoje naloge. Tako tudi po njegovem mnenju dodatna zniževanja ne bi prišla v poštev, saj morda ne bi mogli več izvajati niti vsakodnevnih nalog. Na koncu mi je zaupal, da ni vse v denarju, ampak v ljudeh, saj se zaradi ožjih sodelavcev še splača hoditi v službo domovine. Takšni bodo ostali, opravljali svoje naloge s tistim kar imajo, ampak včasih vseeno malo »jamrali« .

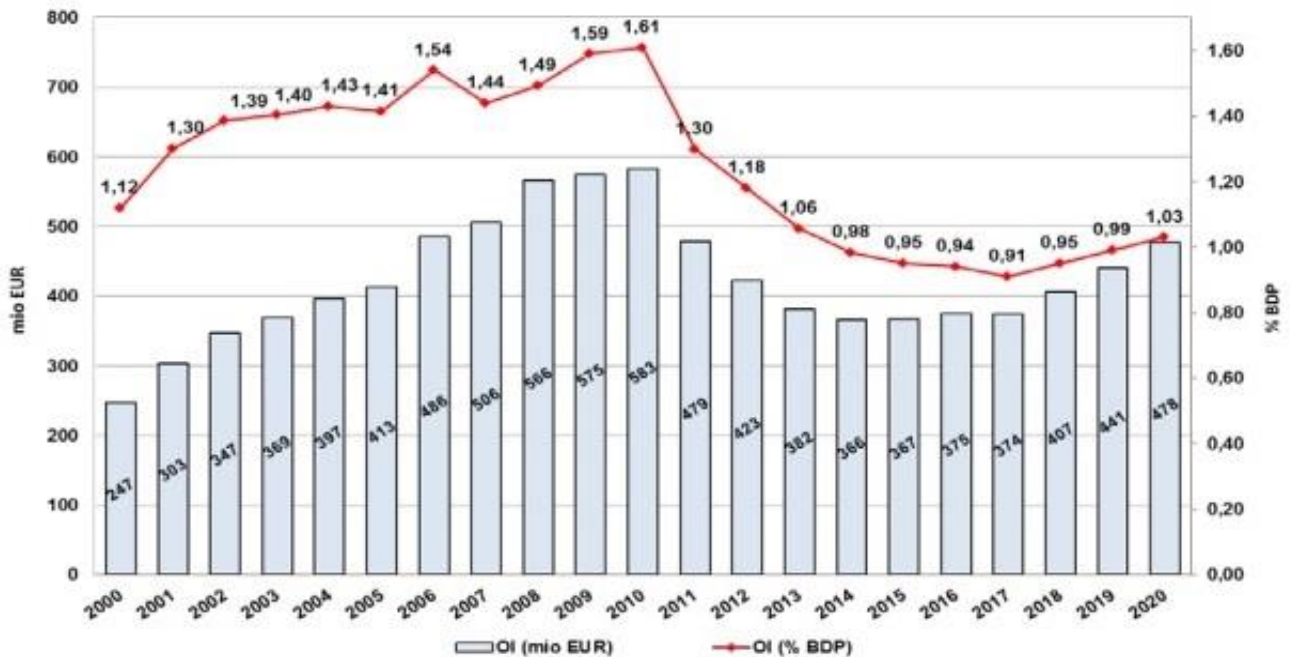
5.3 Napoved za prihodnost

Zaradi vse večjih pritiskov, tako s strani domačih kot tujih strokovnjakov, javnosti in medijev, ki v zadnjem obdobju vse pogosteje poročajo o slabem stanju v oboroženih silah v Sloveniji, se je državni vrh odzval s sprejetjem novega SOPR 2016-2020. Obrambni program, sprejet februarja 2016, je bil pozen, vendar nujen odgovor na vse glasnejše kritike našega obrambnega sistema. Glede na ostro politiko zmanjševanja obrambnega proračuna vse od leta 2010 naprej bi lahko pričakovali hitrejši odgovor politike, ki bi mogoče lahko zaustavil padanje sposobnosti celotnega obrambnega sistema, s tem pa tudi ugleda SV.

SOPR 2016–2020 je planski dokument, ki na podlagi strateških načrtov in ambicij določa cilje in glavne usmeritve delovanja in razvoja obrambnega sistema v Sloveniji v tem obdobju. Upošteva finančne zmogljivosti države, pri čemer za tekoče leto upošteva proračun, za naslednja leta pa gospodarske napovedi (SOPR 2016–2020).

V SOPR je zapisano, da naj bi se zmanjševanje obrambnih izdatkov ustavilo leta 2017 pri 0,91 % BDP-ja. Nato pa je po napovedih pričakovati zelo majhna (za 0,04 odstotne točke na leto), vendar postopna zviševanja, kjer naj bi leta 2020 dosegli 1,03 % BDP-ja. Graf 5.7 prikazuje napovedano postopno zvišanje obrambnih izdatkov, vendar je to povišanje zelo majhno in ni v korelaciji z gospodarskim okrevanjem države, ki naj bi po nekaterih napovedih dosegla višjo stopnjo rasti. Obrambni izdatki se bodo povprečno zviševali za 35 milijonov € in naj bi dosegli 478 milijonov € leta 2020, kar je 104 milijone € več kot leta 2017.

Graf 5.7: Obrambni proračun in % BDP-ja, namenjen za obrambo od leta 2000 ter napoved rasti obrambnih izdatkov in % BDP-ja do leta 2020

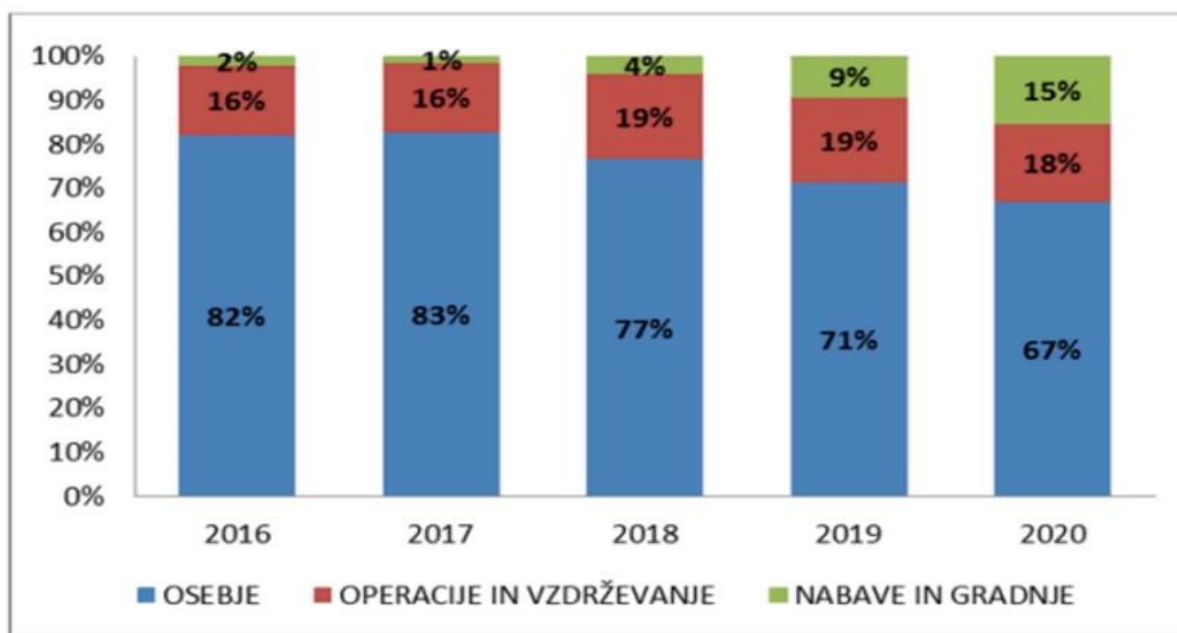

Vir: SOPR 2016–2020

Struktura porabe obrambnih izdatkov je prikazovala še slabšo sliko kot sami izdatki. Če smo bili, po sredstvih namenjenih investicijam in razvoja, na zadnjem mestu z 1 %, SOPR predvideva zelo optimistične napovedi do leta 2020. Stroški za investicije v modernizacijo obrambnih zmogljivosti naj bi tako do leta 2018 še vedno bili na izredno nizki ravni (4 % do leta 2018), nato pa naj bi se v dveh letih povešali na 15 % (leta 2019 na 9 % in leta 2020 na 15 %) – prikazano v grafu 5.8.

Moje mnenje je, da so te napovedi zelo optimistične in jih bomo le težka dosegli. Že večkrat se je pokazalo, da je državni vrh obljubljal velike spremembe in izboljšave, vendar se na koncu iz tega ni zgodilo nič. Prav tako dokumenti običajno prikazujejo olepšano različico in ne predstavljajo realne slike, saj ne želijo spodbujati panike med javnostjo. To mislim tudi na podlagi zaveze, ki smo jo dali zvezi NATO leta 2014, kjer je državni vrh obljubljal, da bo do leta 2020 naš obrambni proračun 2/20, se pravi, 2 % BDP-ja bo namenjenih za obrambo, znotraj tega pa bo 20 % obrambnega proračuna namenjenega za investicije in razvoj. Kmalu so sprevideli, da tega ne bomo mogli doseči, sedaj pa v optimističnih načrtih do leta 2020 napovedujemo zgolj 1,03 % BDP-ja, namenjenega za obrambo, namesto obljubljenih 2 %.

Graf 5.8: Napoved spremenjene strukture obrambnih izdatkov od leta 2016 do 2020

Vir: SOPR 2016–2020

Optimistično je tudi zmanjševanje deleža sredstev za osebje, ki že zadnjih nekaj let v strukturi obrambnih izdatkov predstavljajo več kot 80 %. Ta naj bi se postopno zniževala in po napovedih leta 2020 dosegla zgolj 67 %. Ob predpostavki, da bo SV v teh letih zaposlila še dodaten kader, bo takšno znižanje zelo težko doseči. Kot prikazuje graf 5.8, naj bi leta 2020 razmerje med stroški za osebje, operativnimi stroški in stroški investicij znašalo 67:18:15 (danes predstavlja 83:16:1), kar predstavlja premik v smeri ciljnega razmerja 50:30:20. Stroški za osebje bodo še naprej predstavljali največji strošek v strukturi obrambnih izdatkov. Uspešno izvajanje protikriznih ukrepov se je na področju obrambe odražalo v stalnem in nesorazmernem zmanjševanju obrambnih izdatkov. Zaradi uravnoteženja javnih financ, srednjeročna finančna projekcija od leta 2016 do 2017, ne bo zagotovila minimalne nominalne rasti obrambnih izdatkov (SOPR 2016–2020).

Projekcija, kot jo predvideva SOPR 2016–2020 glede pripravljenosti oboroženih sil, ne ponudi velikih sprememb. Brez sprememb ne moremo pričakovati velikega izboljšanja pripravljenosti oboroženih sil. Čeprav SOPR predvideva povišanje obsega kadra do 9100 pripadnikov (7600 stalne in 1500 rezervne sestave), se s trendom, kakršnemu smo priča danes in brez sprememb, temu ne bo lahko približati. Za zagotavljanje načrtovanega obsega SV se bo skladno s kadrovskim načrtom dopolnjevala stalna sestava SV z zaposlitvijo do 400 kandidatov na leto.

Danes več pripadnikov zapusti vojsko, kakor jih vanjo vstopi, zato se brez nekaterih korenitih sprememb to ne bo kar obrnilo. Dodatne spodbude (tako denarne, kot moralne), boljša klima in stanje v vojski bodo privabili v vojsko nove, mlade ljudi. V upravnem delu Ministrstva za obrambo (MO) se bo število zaposlenih postopno zmanjševalo, v obravnavanem obdobju skupno za 54 oseb, tako da do leta 2020 v tem delu MO število zaposlenih ne bo presegalo 689 javnih uslužbencev.

Glede opreme se bodo zaradi minimalnega zviševanja sredstev izvajali zgolj manjši in nujno potrebni nakupi, pa še te bolj po letu 2017. Nakupi bodo prednostno usmerjeni v ohranjanje že vzpostavljenih zmogljivosti in ne v nakupe novih oborožitvenih sistemov. Tako je večina večjih nakupov predvidena šele po letu 2020 (kolesna oklepna vozila pehote, minometi, artilerija, brezpilotna letala). Sodobnejša osebna in skupinska sredstva za delovanje (nočnogledi, laserski daljinomer in namerilne naprave) bodo nabavljena zgolj v minimalnih količinah, ki bodo enotam zagotavljale opravljanje nalog. Prednostni nakupi bodo usmerjeni v uniformo in opremo, da zagotovijo vsaj osnovno zaščito pripadnikov.

Razvoj SV bo do leta 2020 prednostno usmerjen v razvoj zmogljivosti, ki zagotavljajo premestljivost najmanj 50 % kopenskih sil, sposobnih delovanja zunaj ozemlja RS, ter vzdržljivost najmanj 10 % kopenskih sil, sposobnih sodelovanja v MOM oziroma vzdrževanja v visoki stopnji pripravljenosti na ozemlju RS, za daljše časovno obdobje. Zato bo treba tudi v obdobju po letu 2020 ohraniti trend rasti obrambnih izdatkov, ki bodo omogočili razvoj ključne prioritete v razvoju obrambnih zmogljivosti, to je srednje (mehanizirane) bojne skupine. SOPR 2016–2020 tako še ne more predstavljati ustreznega planskega okvira za začetek razvoja ključnih in finančno najzahtevnejših obrambnih zmogljivosti (SOPR 2016-2020).

6 ZAKLJUČEK

Močna obramba je prioriteta vsake države, vendar je cena zanjo visoka. Zgolj gospodarsko močna država lahko zagotavlja sredstva, ki so potrebna za uresničitev tega cilja. V času globalizacije se zdi, da so vse države na nek način povezane med seboj, zato se je verjetnost neposrednega napada države na državo zelo zmanjšala. Vendar nam takšno razmišljanje še ne prinese miru, saj nam nekateri nedavni primeri jasno kažejo, da je takšno stanje zgolj iluzija. Priključitev Krimskega polotoka Rusiji, napetosti med Turčijo in EU, napadi »Islamske države« in drugih terorističnih organizacij v naši neposredni bližini ter migrantski val, ki je prečkal tudi

Slovenijo nakazujejo, da varnost ni samoumevno dejstvo. Zaradi vseh morebitnih groženj mora država zagotavljati močno vojsko, ki bo pripravljena odreagirati na še tako zahtevno nalogo. Kot sem ugotovil med raziskovanjem, je sama pripravljenost vojske neposredno povezana s sredstvi, ki jih država zagotavlja v obrambnem proračunu. Stanje pripravljenosti oboroženih sil je v grobem odvisna od 3 dejavnikov: osebja, opreme in usposabljanja. Za dobro pripravljenost morajo biti izpolnjeni vsi trije dejavniki in to sorazmerno, saj izpolnjevanje zgolj enega ali dveh dejavnikov ne bo zadostovalo za doseganje primerne pripravljenosti. Pri osebju je pomembno predvsem zagotoviti zadostno kadrovske popolnjenost vojske. Oprema mora bit moderna in tehnično brezhibna, usposabljanje pa se mora izvajati dovolj pogosto in pod realnimi pogoji.

Zaradi zadnje svetovne gospodarske krize se je obrambni proračun Slovenije skrčil za več kot 40 %. Ob predpostavki, da SV iz obrambnega proračuna dobi približno 70 %, so sredstva za zagotavljanje obrambe države absolutno prenizka. Gospodarska kriza je Slovenijo močno udarila, kar se je poznalo predvsem v obrambnem sektorju. Odstotek BDP-ja, namenjen obrambi, se je zmanjševal in bil daleč od zahtev zveze NATO (leta 2016 0,94 % BDP-ja). Krčenje obrambnega proračuna je postalo stalnica od leta 2010 naprej, dokler ni zmanjševanje sredstev začelo vplivati na samo delovanje našega obrambnega sistema.

Pozivi domačih in tujih strokovnjakov, da bo takšno krčenje sredstev imelo negativne vplive na vojsko, je državni vrh zanemaril s pojasnilom o tem, da Slovenija ni neposredno vojaško ogrožena, smo pa tudi člani različnih varnostnih organizacij (NATO, OVSE, EU), ki nas bodo ščitile ob morebitni nevarnosti. Takšno razmišljanje je napačno in nevarno, saj če Slovenija ne bo upoštevala številnih zavez, ki jih je dala zvezi NATO o ustanovitvi srednje bataljonske bojne enote in povišanju sredstev za obrambo, ne moremo pričakovati volje držav zaveznitva, da nam bodo priskočile na pomoč. Vse obrambne zveze delujejo na konceptu pomoči držav druga drugi in če mislimo samo prejemati, dali pa ne bi nič, smo namesto da bi bili v oporo, bolj v breme drugim. Naloge SV so v tem času ostale enake oz. so se ob migrantskem valu za omejeno obdobje celo povečale. Nemogoče bi bilo pričakovati, da bo SV ostala na ravni pred krizo, ko je bilo sredstev še enkrat toliko. Sredstva SV zagotavljajo oborožitev, opremo, vojaško infrastrukturo in druga materialna in tehnična sredstva, ki zagotavljajo pripravljenost enot in ohranjajo njihovo vzdržljivost pri izvajanju delovanj v miru in vojni. Močno se je spremenila predvsem struktura porabe obrambnega proračuna, ki 83 % namenja osebju, 16 % sprotnemu delovanju in zgolj 1 % investicijam in razvoju. Razmerje kot ga predlaga zveza NATO je

50:30:20, kar nas zelo oddaljuje od začrtanih poti in zavez, ki smo jim jih dali in nas v primeru sredstev, namenjenih za investicije, postavlja celo na zadnje mesto med državami članicami.

Poročilo o stanju v SV, ki ga vsak začetek leta načelnik generalštaba poda predsedniku republike, kot vrhovnemu poveljniku oboroženih sil, je že nekaj let negativno. Ocena za pripravljenost v miru je zadostna, za pripravljenost v krizi ali vojni pa nezadostna. Takšna ocena pomeni, da prvi mož SV ocenjuje, da se vojska ni sposobna braniti v primeru napada. Poročilo je zaskrbljujoče za vse državljane, saj se ne morejo počutiti več varno, ko pa vedo, da jih vojska v primeru napada ne more braniti. Negativno pripravljenost lahko neposredno povežemo s krčenjem sredstev za obrambo, saj kakor sem ugotovil med raziskovanjem, je zmanjšan obrambni proračun vplival na vse tri temeljne dejavniki pripravljenosti.

Sama pripravljenost vojske se meri na različne načine, vendar so za dobro pripravljenost pomembni predvsem dovolj mlado in motivirano osebje, ki bo dopolnilo že obstoječ kader, nova in primerna oprema in zadostno število usposabljanj. Zaradi krčenja sredstev so v Sloveniji vse tri kategorije pripravljenosti na nezadostnem nivoju. Glede na srednjeročne načrte vojski že tako primanjkuje kadra, vendar se v zadnjih letih pojavlja celo trend množičnih odhodov iz SV. Pripadniki zaradi neurejenih razmer, slabe plačne politike in nizke morale zapuščajo vojsko, novih kandidatov pa ni niti toliko, da bi pokrili odhode. To ima za posledico premajhno število osebja in staranje kadra, saj novih, mladih kandidatov ni dovolj. Drugi dejavnik je oprema, ki je milo rečeno stara, slabo vzdrževana in ponekod neprimerna za uporabo. Ustavljene investicije so prekinile postopek modernizacije vojske, ki deluje z neprimerno opremo. Vozila so zastarela in zato manj zanesljiva, kar bi lahko škodovalo varnosti vojakov. Zaradi pomanjkanja nabojev so nekatere enote zopet začele uporabljati stare puške M70, kar močno vpliva na usposobljenost vojakov, saj se ne usposabljaajo z novimi F2000. Usposabljanja so vse bolj redka, kar pomeni manjše število vaj, manj streljanja in manj terenskega usposabljanja. Manj usposabljanja vpliva na nizko moralo vojakov, saj niso več tako učinkoviti, kot so bili nekoč, kar nas pripelje v začaran krog nezadovoljstva, ki ga je potrebno čim hitreje rešiti.

6.1 Sklep in odgovor na raziskovalni vprašnji

V magistrskem delu sem proučeval, kako zmanjševanje obrambnega proračuna vpliva na stanje pripravljenosti oboroženih sil v Sloveniji. V teoretičnem delu sem s pomočjo literature opisal sam pojem obrambnega proračuna, kaj zajema in kako se zagotavljajo sredstva. Tu je

pomembna predvsem višina sredstev, ki jih države namenijo za obrambni proračun in razdelitev tega proračuna v smiselno strukturo, ki mora biti čim bolj podobna NATO-vi klasifikaciji. V nadaljevanju sem se osredotočil na samo pripravljenost oboroženih sil, razložil kaj ta pojem sploh zajema in kako se ga meri. Prav tako sem naredil analizo vpliva obrambnega proračuna na pripravljenost oboroženih sil. Analitični del je bil posvečen raziskovanju tega vpliva na primeru Slovenije. Tako sem s pomočjo statističnih podatkov opisal, kakšno stanje je trenutno v SV in ugotovil, kako močan vpliv je imelo zmanjševanje obrambnega proračuna na pripravljenost.

Tako lahko odgovorim na svoje prvo raziskovalno vprašanje: Kakšen vpliv ima dolgoročno zmanjševanje obrambnega proračuna na stanje v oboroženih silah? Kakor sem na splošno (teoretično) v magistrskem delu ugotovil, da če nekomu nekaj let zaporedoma jemlješ sredstva, naloge pa ostajajo iste, se mora to zmanjševanje nekje poznati. Ker države običajno nočejo zmanjševati kadra, se pomanjkanje sredstev kaže na drugih področjih, kot so ustavljene investicije, prekinjena modernizacija in posledično slabša oprema, ki se neposredno odraža na pripravljenosti oboroženih sil. S tem vzajemno pride do nezadovoljstva vojakov in odhodov iz vojske, nov kader pa je zaradi zmanjšanih sredstev težko privabiti. Usposabljanja vojakov so močno zmanjšana in ne dosegajo niti minimalnih normativov. Vsi navedeni razlogi močno vplivajo na pripravljenost oboroženih sil, ki se kmalu začne zmanjševati. Takšno zmanjševanje sredstev je imelo v Sloveniji katastrofalne posledice, ki so močno vplivale na stanje oboroženih sil.

Zdi se, da je kljub vsem dejstvom o pomembnosti stanja v oboroženih silah SV na najslabši točki pripravljenosti od osamosvojitve naprej. Že tretje leto zapored je pripravljenost SV ocenjena negativno. Stanje v oboroženih silah je na dnu, odhodi vojakov, stara oprema, zmanjševanje usposabljanj vplivajo na nizko pripravljenost, ki se je ne bo dalo tako hitro spet dvigniti. Namesto da bi SV predstavljala steber obrambe države, se ob vseh negativnih člankih, ki jih najdemo v medijih v zadnjem času, zdi, kot da je bolj sama sebi namen, kakor udarna sila, ki bi nas branila v primeru grožnje. Tudi številne polemike okoli ponovne uvedbe obveznega služenja vojaškega roka vojske ne bodo rešile, ampak zaradi nezadostnih sredstev krizo zgolj poglobile.

Drugo raziskovalno vprašanje je bilo: Kako lahko Slovenija v prihodnosti dvigne stanje pripravljenosti oboroženih sil? Kot sem ugotovil med pisanjem magistrskega dela, majhno

povečevanje sredstev enostavno ne bo dovolj, da bi SV prišla na raven močne vojske, ki bi bila sposobna v primeru vojne braniti našo državo. Po 7 letih nepretrganega zmanjševanja sredstev bo potrebnega veliko truda, da bo SV prišla na nivo, ki ga je imela pred krizo. Številni strokovnjaki in poznavalci so podajali predloge za rešitev trenutnega stanja, morda še najbolj objektivni so bili opisani v SPO 2016. V skladu s SOPR 2016-2020, je bil konec leta 2016 narejen SPO, ki podaja predloge, kako dvigniti pripravljenost SV. Osredotočajo se na 5 ključnih točk: kadrovske vire (privabiti nove ljudi v vojsko, popolnjevanje vojske z mladim kadrom, dodatna izobraževanja in primerno plačilo), materialne vire (nakup moderne opreme in oborožitev, posodobitev zastarele opreme oz. zavreči neuporabno, nakup nujno potrebnih strateških rezerv), finančne vire (povišati obrambni proračun in odstotek namenjen obrambi približati 2% BDP, urediti strukturo samega proračuna), zakonsko podlago (predvsem sprejetje novega Zakona o obrambi in Zakona o službi v SV) in strategijo (ocena ogroženosti RS in definirati njeno usmeritev v mednarodnem okolju). Šele ko bodo zagotovljeni vsi zgoraj navedeni viri, se bo pripravljenost SV lahko začela povečevati, pa še to ne bo prišlo čez noč, ampak bo posledica večletnega truda.

Vlada je s sprejetjem SOPR 2016–2020 sicer napovedala rast obrambnih izdatkov (478 milijonov € do leta 2020) in postopno povečevanje deleža BDP-ja, namenjenega za obrambo (do 1,03 % leta 2020), vendar je zaradi številnih prelomljenih obljub tudi ta vzeta z rezervo. Program sicer ni zelo vzpodbuden, saj se glede na finančno izboljšanje države ne odziva sorazmerno, ampak predlaga zgolj minimalne dvige sredstev. Vseeno lahko rečemo, da je to po vseh letih krčenja korak v pravo smer, kjer se obrambni proračun po dolgih 7 letih znova začne povečevati. Treba je sicer omeniti, da je SOPR 2016–2020 zelo optimistično naravnani glede strukture obrambnega proračuna, kjer predvideva povišanje deleža za investicije iz 1 % na 15 % in znižanje deleža za osebje iz 83 % na 67% do leta 2020. Glede na obljube, ki smo jih že dajali zvezi NATO leta 2014, ob programu 2/20 (2 % BDP-ja za obrambo, 20 % obrambnega proračuna, namenjenega za investicije) predvidevam, da tudi teh zavez, sprejetih v srednjeročnem programu, ne bomo v celoti dosegli, vendar je pomembno da se jim čim bolj približamo.

Pozitivna točka so predvsem pripadniki vojske, ki s svojim znanjem in pripadnostjo resnično dajejo zgled mlajši generaciji. Pripadniki, ki ostajajo v vojski zaradi ljubezni do tega dela in ne zaradi denarja, so kljub vsem težavam pripadni, predani in visoko motivirani za usposabljanje in izvajanje nalog. Ti vojaki vedno najdejo način, da izpolnijo svoje naloge s pomočjo

iznajdljivosti in medsebojne pomoči, čeprav jim ni vedno lahko. Vojaki zaradi slabe plačne politike, stare opreme in odhodov sodelavcev izgubljajo moralo, vendar vseeno vedo, da delajo v vojski, za svoje sodelavce in druge državljane, ki v primeru nevarnosti računajo na njih in kakor mi je v intervjuju povedal poročnik, se še splača hoditi v službo domovine, opravljati svoje naloge in zraven malo »jamrati«. Dokler bodo zagotovljena vsaj minimalna sredstva in bodo prisotni pripadniki, ki jim kljub vsem preprekam ni težko opraviti svojih nalog, do takrat bodo temeljne naloge izpolnjene. Tako je domoljubje kljub vsemu močnejši faktor kot denar, čeprav nas zgolj želja in pripadnost ne bosta ubranili pred morebitnim napadom.

7 LITERATURA

1. Bendavid, Naftali. 2015. *Just Five of 28 NATO Members Meet Defense Spending Goal, Report Says*. Dostopno prek: <http://www.wsj.com/articles/nato-calls-for-rise-in-defence-spending-by-alliance-members-1434978193> (20. oktober 2016).
2. Bizjak, Miloš, Marjan Malešič in Marjan Svetličič. 1997. *Nacionalna varnost in ekonomija: analiza ekonomskih sankcij*. Ljubljana: FDV.
3. Bowman, Michael. 2016. Voice of America. *Pentagon: Tight Budgets Harming US Military Readiness*. Dostopno prek: <http://www.voanews.com/content/pentagon-tight-budgets-harming-united-states-military-readiness/3239131.html> (17. junij 2016).
4. C., G. 2015a. *Obrambna ministrica napoveduje dvig obrambnih izdatkov*. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/obrambna-ministrice-napoveduje-dvig-obrambnih-izdatkov/368354> (19. november 2016).
5. --- 2015b. *Pahor: sredstva za varnostni sistem se zmanjšujejo, varnostna tveganja povečujejo*. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/pahor-sredstva-za-varnostni-sistem-se-zmanjsujejo-varnostna-tveganja-povecujejo/366252> (16. februar 2017).
6. --- 2016. *Srednjeročni obrambni program: več sredstev za obrambo šele leta 2018*. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/srednjeročni-obrambni-program-vec-sredstev-za-obrambo-sele-leta-2018/386081> (3. maj 2016).
7. Cammack, Chris. 2016. *Defense Funding Reform: Dont Hang Readiness Out To Dry*. Dostopno prek: <http://www.defensenews.com/story/defense/commentary/-2016/03/07/defense-funding-reform-dont-hang-readiness-out-dry/81162254/> (16. junij 2016).
8. Chinn, David. 2013. *Preserving combat power when defense budget are falling*. Dostopno prek: <http://www.mckinsey.com/industries/public-sector/our-insights/preserving-combat-power-when-defense-budgets-are-falling> (16. junij 2016).

9. Dunn, Richard J. III. 2013. *The Impact of a Declining Defense Budget on Combat Readiness*. Dostopno prek: <http://www.heritage.org/research/reports/2013/07/the-impact-of-a-declining-defense-budget-on-combat-readiness> (16. junij 2016).
10. ELS. 2015. *Evropski obrambni uniji naproti*. Dostopno prek: <http://www.eppgroup.eu/sl/our-priority/Evropski-obrambni-uniji-naproti> (6. marec 2017).
11. Furlan, Branimir, Davorin Rečnik, Rudi Vrabič, Vasilije Maraš, Janez Cerkovnik, Branko Špur, Miloš Šonc, Marjan Tušak, Marijan Ivanuša, Boris Gorjup, Martin Kojadin, Kamil Lasič in Marko Unger. 2006. *Vojaška doktrina*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/vojd2006_slo.pdf (15. november 2016).
12. Fay, Matthew. 2016. *Defining the military readiness debate*. Dostopno prek: <https://niskanecenter.org/blog/defining-military-readiness-debate/> (5. februar 2017).
13. Fiott, Daniel. 2015. *Europe's need to invest in defence research and innovation*. Dostopno prek: <http://europesworld.org/2015/12/21/europes-need-invest-defence-research-innovation/#.WOE25IXyX5> (28. november 2016).
14. G., B. 2016. *Erjavec v Bruslju o varnosti: ne gre več za akademsko vprašanje več kruha ali več topov*. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/slovenija/erjavec-v-bruslju-o-varnosti-ne-gre-vec-za-akademsko-vprasanje-vec-kruha-ali-vec-topov.html> (18. februar 2017).
15. --- 2017. *Katastrofalna ocena vojske: za delovanje v miru zadostno, če nastopi kriza pa nezadostno*. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/slovenija/katastrofalna-ocena-vojske-za-delovanje-v-miru-zadostno-ce-nastopi-kriza-pa-nezadostno.html> (12. marec 2017).
16. G., T. 2015. *Cerar obljubil Natu povečanje obrambnega proračuna*. Dostopno prek: <https://www.rtvsllo.si/slovenija/cerar-obljubil-natu-povecanje-obrambnega-proracuna/369598> (8. oktober 2016).

17. Global fire power. 2017. *Slovenia military strength*. Dostopno prek: https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=slovenia (5. marec 2017).
18. H., K. 2017. *Pentagon zagrozil z zmanjševanjem ameriškega prispevka k skupni obrambi*. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/svet/sef-pentagona-zagrozil-z-zmanjsanje-m-ameriskega-prispevka-k-skupni-obrambi.html> (6. marec 2017).
19. Janičijević, Sabina. 2015. *Slovenija rekorderka v Natu: največ denarja za plače, najmanj za nakup opreme*. Dostopno prek: <http://www.rtvsllo.si/slovenija/slovenija-rekorderka-v-natu-najvec-denarja-za-place-najmanj-za-nakup-opreme/368410> (18. november 2016).
20. K., A. K. in G. C. 2015. *Vlada: Policistom bo po potrebi pomagala tudi vojska*. Dostopno prek: <http://www.rtvsllo.si/slovenija/vlada-policistom-bo-po-potrebi-pomagala-tudi-vojska/376533> (28. april 2016).
21. Karba, Dejan. 2017a. *Obrambni zakon so predstavili za pol leta*. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042759352/slovenija/obrambni-zakon-so-predstavili-za-pol leta> (5. februar 2017).
22. --- 2017b. *Slovenska vojska: metodologijo ocenjevanja se da prilagajati in spreminjati*. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042763567/slovenija/slovenska-vojska-metodologijo-ocenjevanja-se-da-prilagajati-in-spreminjati> (3. marec 2017).
23. Kolednik, Aleksander. 2017. *To so številke ki razkrivajo stanje v Slovenski vojski*. Dostopno prek: <http://sio1.net/novice/slovenija/to-so-shtevilke-ki-razkrivajo-stanje-v-slovenski-vojski-437163> (12. marec 2017).
24. Kopač, Erik. 1999. *Vpliv obrambnih izdatkov na gospodarstvo*. Ljubljana: FDV.
25. --- 2004. *Obrambni izdatki in gospodarski razvoj. Slovenska vojska (24–26)*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/revija_sv/2004/-sv04_19.pdf (4. maj 2016).

26. Krizmančič, Teo. 2002. *Stopnja profesionalnosti Slovenske vojske*. Ljubljana: FDV.
Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Krizmancic-Teo.PDF> (8. oktober 2016).
27. L., L. in A. Č. 2017. *Pahor: Slovenska vojska ostaja na najnižji sposobnosti delovanja*.
Dostopno prek: <https://www.rtvsl.si/slovenija/pahor-slovenska-vojska-ostaja-na-najnizji-sposobnosti-delovanja/416954> (10. marec 2017).
28. Mahnič, Žan. 2016. *Vlada Mira Cerarja je grobar našega obrambnega sistema*.
Dostopno prek: <http://www.demokracija.si/fokus/vlada-mira-cerarja-je-grobar-nasega-obrambnega-sistema.html> (8. oktober 2016).
29. Makovec, Urška. 2016. *Varnostno stanje zaostreno, Slovenska vojska pa nima niti za naboje*.
Dostopno prek: <http://siol.net/novice/slovenija/varnostno-stanje-zaostreno-slovenska-vojska-pa-nima-niti-za-naboje-406879> (6. februar 2017).
30. Masten, Aljoša. 2016. Rtvsl. *Težke besede o Slovenski vojski: na najnižji stopnji pripravljenosti, neprimerna za oborožen boj*.
Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/tezke-besede-o-slovenski-vojski-na-najnizji-stopnji-pripravljenosti-neprimerna-za-oborozen-boj/389402> (3. maj 2016).
31. Mekina, Borut. 2016. *Desant na Slovenijo*. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/174198/desant-na-slovenijo/> (18. februar 2017).
32. Moore, S. Craig, J. A. Stockfish, Matthew S. Goldberg, Suzanne M. Holroyd in Gregory G. Hildebrandt. 2007. *Measuring Military Readiness and Sustainability*.
Dostopno prek: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2007/R3842.pdf> (3. marec 2017).
33. MORS. 2016a. *Ministrica za obrambo in načelnik generalštaba predsedniku republike predstavila letno poročilo o pripravljenosti Slovenske vojske*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article//7691/ (18. november 2016).

34. --- 2016b. *Strateški pregled obrambe 2016*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/javne_objave/2017/SPO2016_slo.pdf (3. april 2017).
35. --- 2016c. *Vlada sprejela Srednjeročni obrambni program Republike Slovenije 2016-2020*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/archive/2016/2/article/12332/7654/ (6. marec 2017).
36. NATO. 2016. *Defence Expenditure of NATO Countries (2009-2016)*. Dostopno prek: http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_03/20170313_170313-pr2017-045.pdf (5. marec 2017).
37. Portal plus. 2017. *Politiki se igrajo z ocenjevanjem pripravljenosti Slovenske vojske, ta pa životari na robu popolnega poloma*. Dostopno prek: <https://www.portalplus.si/1991/sv/> (5. februar 2017).
38. Predsednik Republike Slovenije. 2015. *Ministrica za obrambo in načelnik generalštaba predsedniku republike predstavila letno poročilo o pripravljenosti Slovenske vojske*. Dostopno prek: <http://www.up-rs.si/uprs/uprs.nsf/objave/-730A776D0942B9BEC1257E54003EDE90?OpenDocument> (28. april 2016).
39. Rakovec, Urška. 2009. *Obrambni izdatki držav članic zveze Nato*. Ljubljana: FDV. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/rakovec-urska.pdf> (5. maj 2016).
40. Reporter STA. 2016. *DZ bo razpravljala o katastrofalnem stanju Slovenske vojske*. Dostopno prek: <http://www.reporter.si/slovenija/dz-bo-razpravljala-o-katastrofalnem-stanju-slovenske-vojske/60892> (2. maj 2016).
41. RTV Slo. 2016. *Težke besede o Slovenski vojski: na najnižji stopnji pripravljenosti, neprimerna za oborožen boj*. Dostopno prek: <https://www.rtv slo.si/slovenija/tezke-besede-o-slovenski-vojski-na-najnizji-stopnji-pripravljenosti-neprimerna-za-oborozen-boj/389402> (16. oktober 2016).

42. *Slovenska vojska*. 2016. V podporo Policiji in Civilni zaščiti na terenu skoraj 700 pripadnikov Slovenske vojske, 10. december. Dostopno prek: <http://www.slovenskavojska.si/odnosi-z-javnostmi/sporocila-za-javnost/novica/nov/v-podporo-policiji-in-civilni-zasciti-na-terenu-skoraj-700-pripadnikov-slovenske-vojske/> (3. maj 2016).
43. SIPRI. 2015. *US military spending falls, increases in eastern Europe, Middle East, Africa and Asia says SIPRI*. Dostopno prek: <https://www.sipri.org/media/2015/13-apr-2015-us-military-spending-falls-increases-eastern-europe-middle-east-africa-and-asia-says> (8. november 2016).
44. --- 2016a. *Definition of military expenditure*. Dostopno prek: http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database/definitions (2. maj 2016).
45. --- 2016b. *Sipri yearbook 2016 summary*. Dostopno prek: <https://www.sipri.org/sites/default/files/YB16-Summary-ENG.pdf> (1. februar 2017).
46. --- 2017. *Military expenditure*. Dostopno prek: <https://www.sipri.org/research/armament-and-disarmament/arms-transfers-and-military-spending/military-expenditure> (12. oktober 2017).
47. SIPRI Military Expenditure Database. 2016. *Military Expenditure of Slovenia*. Dostopno prek: <http://milexdata.sipri.org/result.php4> (2. maj 2016).
48. STA. 2016. *Odbor za obrambo o priporočilih v zvezi s stanjem v vojski*. Dostopno prek: <https://www.sta.si/2258063/odbor-za-obrambo-o-priporocilih-v-zvezi-s-stanjem-v-vojski> (3. maj 2016).
49. Thompson, Loren. 2013. *Budget Cuts Are Killing Military Preparedness*. Dostopno prek: <http://www.forbes.com/sites/lorenthompson/2013/05/13/budget-cuts-are-killing-military-preparedness/#7f32660217dc> (17. junij 2016).
50. Tetičkovič, Luka. 2016. *Slovenski vojski zmanjkalo nabojev*. Dostopno prek: <http://svet24.si/clanek/novice/slovenija/57e3ceccf1780/kot-ravbarji-in-zandarji-pam-pam?Comment-tracking=%7B%22tn%22%3A%22O%22%7D> (3. februar 2017).

51. Urad predsednika Republike Slovenije. 2016. *Mnenje predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja o stanju pripravljenosti Slovenske vojske*. Dostopno prek: <http://www.uprs.si/uprs/uprs.nsf/objave/C81C1823FEC78751C1257FA90030FFB7?OpenDocument> (12. november 2016).
52. *Večer*. 2017. Lani nezadostna ocena vojski, bo letos bolje?, 4. februar. Dostopno prek: <http://www.publishwall.si/casopisvecer/post/265442/lani-nezadostna-ocena-vojski-bo-letos-bolje> (5. april 2017).
53. Vlada Republike Slovenije. 2012. *Obrambna strategija Republike Slovenije*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/predpisi/dru go/obr_strategija.pdf (20. oktober 2016).
54. --- 2016a. *110. redna seja Vlade RS: predlog odgovora na poslansko vprašanje Andreja Čuša v zvezi s pripravljenostjo Slovenske vojske*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/medijsko_sredisce/sporocila_za_javnost/sporocilo_za_javnost/article/110_redna_seja_vlade_rs_58963/ (6. februar 2017).
55. --- 2016b. *Srednjeročni obrambni program 2016-2020*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/predpisi/obramba/SOPR2016_2020.pdf (20. oktober 2016).
56. *Zakon o obrambi*. 1994. Ur. l. RS 95/15 z dne 10. 12. 2015. Dostopno prek: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO532#> (10. oktober 2016).
57. Zorko, Urška. 2004. *Obrambni izdatki Republike Slovenije v luči vključevanja v zvezo Nato*. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Zorko-Uros.PDF> (12. oktober 2016).
58. Žerjavič, Petra. 2015. *Izdatki za obrambo: Slovenija čedalje bolj na muhi Nata*. Dostopno prek: <http://www.delos.si/novice/slovenija/izdatki-za-obrambo-slovenija-cedalje-bolj-na-muhi-nata.html> (12. oktober 2016).

PRILOGA A: Intervju s pripadnikom Slovenske vojske

Zastavil bi vam nekaj vprašanj, v zvezi s stanjem v Slovenski vojski in pripravljenostjo oboroženih sil. Intervju bo anonimen in uporabljen zgolj v akademске namene, pri pisanju magistrskega dela.

Podatki kažejo, da so se sredstva namenjena SV zmanjšala za skoraj polovico v zadnjih 6 letih. Ali oz. kako se zmanjševanje obrambnih izdatkov občuti, ob opravljanju vsakodnevnih nalog SV?

Na opravljanje vsakodnevnih nalog, višina proračunskih sredstev nima večjega vpliva

Mediji vse pogosteje poročajo o zelo slabem stanju v SV. Ali je po vašem mnenju, zaradi krčenja sredstev, onemogočeno opraviti katero izmed temeljnih nalog SV, saj zanje ni dovolj sredstev oz. primerne opreme?

Temeljne naloge SV izvajamo v skladu z letnimi načrti. Koliko se pa letni načrti spreminjajo, zaradi zmanjševanja proračunskih sredstev, je pa drugo vprašanje.

Mi lahko zaupate vašo osebno izkušnjo, kako ste občutili zmanjševanje sredstev (manj nabojev, manj usposabljanj, stara oprema)?

Glede na moje področje dela nimam posebnih težav, zaradi zmanjševanja sredstev, imajo jih pa moji sodelavci. Predvsem je to področje usposabljanj, ki jih izvajajo zunanji izvajalci, za katera vemo da so po navadi zelo draga, če ni sredstev, pač ni usposabljanj. Brez širjenja znanja v današnjem času, vemo kako je...

Kar se tiče nabojev in opreme, ni večjih težav. Nabojev za vsakoletna strelska usposabljanja imamo (trenutno sicer za stare avtomatske puške), stara oprema se pa pač izloči in delamo s tistim kar imamo.

Pojavljajo se tudi informacije o močno iztrošeni, če ne celo zastareli opremi, ki jo vojaki uporabljate. Ali vas pomanjkanje oz. neprimerna oprema ovira pri izpolnjevanju nalog?

Osebno opremo sproti dobivamo, je nova, kvaliteta nekaterih delov je pa po mojem mnenju neustrezna.

Poročilo, ki ga vsak začetek leta izda generalštab SV o stanju pripravljenosti SV, že 4 leta zapored pripravljenost v krizi ali vojni ocenjuje kot negativno, v miru pa kot zadostno. Kaj bi vojaki potrebovali, da bi zvišali to pripravljenost?

Predvsem kadrovska popolnjenost, pa ne samo po številu pripadnikov, ampak drugačno organiziranost. Imamo preveč obsežen upravni del MORS, preveč častnikov, predvsem visokih in premalo vojakov. Za pridobitev novih vojakov, je seveda potrebno zvišati plače in urediti status vojaka (pri večini častnikov, podčastnikov, višjih vojaških uslužbencev in večini v upravnem delu MORS je to že lepo urejeno).

Poleg pomanjkanja materialnih virov, je bilo veliko govora tudi o nizki morali med vojaki, odhodih kadrov, slabi plačni politiki in splošnem nezadovoljstvu med vojaki. Lahko takšno stanje pripišemo zgolj zmanjševanju sredstev, ali so morda prisotni še drugi vzroki?

Odgovor je deloma dan že v prejšnjem. Potrebne so nujne spremembe, ki jih obljublja vsaka vlada, pa nič. Večino trenutnih problemov je možno rešiti z denarjem in s politično voljo, za rešitev problemov. Mlade vojake, predvsem strokovnjake in razne specialiste, ne bomo privabili z 700 € plače in nedorečenim statusom(predvsem kaj pa po 45 letu starosti). Potem smo pa še tam, kjer je celotna država. Klientelizem, veze in poznanstva. Šolanja in napredovanja v činih in plačilnih razredih, so samo za določene, kar vnaša še dodatno nezadovoljstvo med pripadnike SV. Vsakodnevne odpovedi sodelavcev in znancev, me zato niti najmanj ne presenečajo.

Vlada je v nedavno sprejetem srednjeročnem obrambnem programu 2016-2020 zatrdila, da se sredstva za obrambo ne bodo več krčila, vendar se bodo postopno zviševala. Ali lahko neuresničevanje te zaveze in še dodatna krčenja, resno ogrozijo že tako oslavljen obrambni sistem, da ta ne bo več zmožen opravljati svojih nalog?

Seveda.

Mi lahko za konec zaupate še vaš čin in dolžino služenja?

Poročnik, 26 let v SV.

PS:

Zaradi ožjih sodelavcev, se še spleča hoditi v službo domovine, in taki še ostajamo. Opravljamo svoje naloge, in včasih jamramo.